

”Vem bestämmer över skolan? En studie om roller, ansvar och makt.”

Helene Norberg Konsult & Analys
April 2008

KATEDRALSKOLAN I VÄXJÖ VÅREN 2008. FOTO: MATS SAMUELSSON.

FOTO: MATS SAMUELSSON

Förord

Kvaliteten i grund- och gymnasieskolan är avgörande för Sveriges förmåga att utveckla vårt välbefinnande. Det handlar om att ge eleverna goda förutsättningar att klara sig bra i yrkeslivet och att våra företag skall kunna utveckla sin konkurrenskraft med kompetent personal. Om skolan på de lägre nivåerna misslyckas med att ge eleverna den kunskap de behöver så sänker vi också successivt nivån på den högre utbildningen och forskningen.

I dagsläget är det ungefär var fjärde elev som lämnar grundskolan med ofullständiga betyg och drygt var tionde elev saknar behörighet till gymnasiet. Samtidigt måste behörighetskrav och gränser för godkänt ses som en lägstanivå och det är lika viktigt att elever uppmuntras och stimuleras att gå vidare och tillgodogöra sig ytterligare kunskap.

Ansvar för skolan vilar på många aktörer. En vanlig risk med en sådan situation är att varje aktörs ansvar blir för begränsat och att ingen tar ansvar för slutmålet. Rollfördelningen blir oklar och man skyller på varandra. Det är viktigt att diskutera och debattera hur skolan styrs och hur målsättning, genomförande och uppföljning kan utvecklas. Samma tänk av ständig förbättring som präglar så många företag skall också genomsyra skolans verksamhet.

Ek lic Helene Norberg har på Handelskammarens uppdrag studerat hur skolan styrs och de olika aktörernas roller. Författaren ansvarar själv för rapportens innehåll och slutsatser.

April 2008

Henrik Andersson
Chef Information & Analys

Innehållsförteckning

Inledning	5
Grundskolan – en översikt	6
Gymnasieskolan – en översikt	7
Den nationella styrningen över skolan	10
Principerna för styrningen av skolan	10
Styrande dokument på nationell nivå	11
Skollagen	12
Andra lagar i skolan	17
Förordningar	20
Grundskoleförordningen	20
Gymnasieförordningen	21
Förordningen om kvalitetsredovisning	22
Läroplan	23
Läroplanen för grundskolan	23
Läroplanen för gymnasieskolan	25
Kursplaner och betygskriterier	27
Inspektionen av skolan	35
Effekter av inspektionerna	36
Förutsättningar för effektivitet	37
Utveckling av inspektionsarbetet	38
Föreslagna förändringar för styrningen av skolan	39
Avslutande kommentarer	43
Referenser	45
Sydsvenska Industri- och Handelskammarens rapportserie	47

Inledning

Denna rapport fokuserar på vem som har ansvar och makt över vad, när det gäller skolan. Rapporten syftar till att ge en beskrivning av och förståelse för ansvarsförhållandena inom skolväsendet, vilket är en grundförutsättning för att analysera vem som har ansvar och makt att tillse att skolan uppnår goda resultat.

Staten, kommunen, skolledare och lärare är alla nyckelaktörer i skolans värld. Till dessa kommer föräldrar och eleverna själva. Här beskrivs vad lagen säger om dessa aktörers respektive roller. Viktiga nationella styrdokument är skollag, förordningar, läroplaner, kursplaner och betygskriterier. Dessa styrdokument utgör en helhet som tillsammans styr skolan.

Staten anger i styrdokumenterna nationella ambitioner och krav, medan kommunerna ansvarar för att verksamheten genomförs enligt de beslut som riksdag och regering fattar. Därefter har skolan inom varje kommun stor frihet att välja innehåll och arbetssätt för att nå de mål som staten satt upp. Skolorna, kommunerna och staten ska på olika sätt följa upp och utvärdera verksamheten för att se att målen nås. Varje kommun och skola är skyldiga att varje år följa upp resultaten i verksamheten, likaså har Skolverket en viktig roll genom sina inspektioner. Utbildningsinspektionens uppgift är att klargöra hur väl en verksamhet fungerar i förhållande till bestämmelserna i skollagen, skolformsförordningarna och de nationella läroplanerna.

Den övergripande frågeställningen i denna rapport är vad styrdokumenterna, inspektioner och uppföljningar spelar för roller för att uppnå goda skolresultat? Hur ser makt- och ansvarsförhållandena ut inom utbildningssystemet. Vilka effekter har Skolverkets inspektioner och vilka möjligheter finns till reell påverkan? Vilken formell roll har kommunernas uppföljningar? Friskolornas roll och ansvar i systemet klargörs också.

Fokus i rapporten ligger på grundskolan och gymnasieskolan. Den använda metoden är studier av dokumentation och rapporter från Skolverket samt lagar och förordningar.

Grundskolan – en översikt

Alla barn mellan sju och sexton år i Sverige är skolpliktiga och undervisningen är obligatorisk och avgiftsfri. Kommunerna är skyldiga att erbjuda sexåringar att gå i förskoleklass, men de kan även få börja första klass om föräldrarna önskar. Till den obligatoriska skolan räknas grundskolan, sameskolan¹, specialskolan² och särskolan³.

Läroplan, kursplaner, timplan, skolplan och arbetsplan

Läroplanen är gemensam för den obligatoriska grundskolan och anger skolans värdegrund samt grundläggande mål och riktlinjer. Den senaste läroplanen för den obligatoriska skolan trädde i kraft 1994 (Lpo 94). Den anpassades 1998 till att omfatta även förskoleklassen och fritidshemmet. Förutom detta finns för varje enskilt ämne en nationellt fastställd kursplan.

Det finns en timplan för grundskolan som anger den minsta garanterade tid som eleverna har rätt att få lärarledd undervisning i olika ämnen, men det är inte bestämt hur många timmar som ska utföras under specifika årskurser.

De timmar i timplanen som är avsatta för elevens val innebär att den enskilda eleven kan fördjupa studierna i ett eller flera ämnen. Dessutom kan en skola, inom givna ramar, använda timmar till att ge vissa ämnen mer tid än den som är angiven i timplanen. På det sättet får skolans undervisning en särskild profil, eller inriktning.

Varje kommun ska fastställa en skolplan som visar hur kommunens skolor ska organiseras och utvecklas. Läroplanen, skolplanen och kursplanerna ger sedan utrymme för den enskilda skolans rektor, lärare och elever att anpassa innehåll, organisation och arbetsätt till lokala förhållanden. Planeringen av detta fastställs i skolans arbetsplan.

Mål- och kunskapsrelaterade betyg

Samtidigt som läroplanen och kursplanerna infördes ändrades betygssystemet från det tidigare relativa betygssystemet till ett målrelaterat system i en tregradig skala. Betygstegen är Godkänt (G), Väl Godkänt (VG) och Mycket Väl Godkänt (MVG).

Friskolorna

De fristående skolorna får bidrag från elevens hemkommun och måste vara godkända av Skolverket. Det bidrag som ges bestäms med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov. De fristående skolorna ska vara öppna för alla och undervisningen ska i huvudsak ha samma mål som i de kommunala skolorna. De kan dock ha en inriktning som skiljer sig från de kommunala skolornas. Om skolan inte följer gällande bestämmelser kan Skolverket återkalla godkännandet.

¹ Samers barn kan få utbildning med samisk inriktning i sameskolan. Utbildningen motsvarar grundskolans första sex år.

² Specialskolan är för döva och gravt hörselskadade barn.

³ Särskolan är för barn med utvecklingsstörning.

Gymnasieskolan – en översikt

I detta avsnitt redovisas regelverket för den nu gällande gymnasieskolan i Sverige. Det finns dock ett förslag på en ny utformning av gymnasieskolan och dessa förslag redovisas nedan under avsnittet "Föreslagna förändringar".

Gymnasieskolan tillhör inte den obligatoriska skolan utan är en frivillig skolform som eleverna har rätt att börja till och med det år de fyller 20 år. Alla kommuner i Sverige är emellertid enligt lag skyldiga att erbjuda alla elever som avslutat grundskolan en avgiftsfri gymnasieutbildning. Efter det finns möjlighet att genomgå en gymnasial vuxenutbildning. I princip ska också elevens val av program tillgodoses.

Styrdokument

Den senaste läroplanen för gymnasieskolan och de övriga frivilliga skolformerna (komvux, gymnasiesärskolan och särvtvux) trädde i kraft den 1 juli 1994 (Lpf 94). Liksom för grundskolan anger läroplanen skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål, medan skollagen anger skolans grundläggande uppdrag. De styrdokument som anger kraven i gymnasieskolan är program mål, kursplaner och betygskriterier. Därutöver ska varje kommun fastställa en skolplan.

Nationella program

Det system som gäller i skrivande stund har gällt från år 2000. Enligt dagens system består gymnasieskolan av 17 olika nationella program som alla är treåriga och ger generell högskolebehörighet. Varje program omfattar 2 500 gymnasiepoäng. Samtliga nationella program innefattar åtta kärnämnen - engelska, estetisk verksamhet, idrott och hälsa, matematik, naturkunskap, samhällskunskap, svenska (alternativt svenska som andraspråk) och religionskunskap. Tillsammans omfattar kärnämnen 750 poäng.

Varje program får sin karaktär genom sina karaktärsämnen. Karaktärsämnen omfattar sammanlagt 1 450 poäng. I denna summa ingår ett projektarbete på 100 poäng. I skollagen är inriktningar på programmen och gemensamma karaktärsämnen fastställda för respektive program. Av de poäng som läggs på karaktärsämnen är en del gemensamma kurser inom programmet medan resten är inriktningar, fördjupningar eller valbara kurser. De flesta programmen är uppdelade i olika inriktningar under år 2 och 3. Skolverket beslutar om vilka kurser som ska vara obligatoriska i en nationell inriktning. De valbara kurserna varierar mellan olika skolor och kan ha lokal profil. Dessutom finns 300 poäng helt valbara kurser.

Tretton av programmen ska ha sk arbetsplatsförlagd utbildning vilken ska innefatta minst femton veckor på en arbetsplats utanför skolan. På fyra av programmen, estetiska, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och tekniska programmen, är arbetsplatsförlagd utbildning inte obligatorisk.

De flesta kommunerna anordnar inte alla nationella program och inriktningar. En elev har då rätt att gå utbildningen i annan kommun. För att tillgodose lokala behov kan en kommun fastställa lokala inriktningar.

De nationella programmen	Inriktning
Barn- och fritidsprogrammet (BF)	Fritid, Pedagogisk och social verksamhet
Byggprogrammet (BP)	Anläggning, Husbyggnad, Måleri, Plåtslageri
Elprogrammet (EC)	Automation, Elektronik, Elteknik, Datorteknik
Energiprogrammet (EN)	Drift- och underhållsteknik, Sjöfartsteknik, VVS- och kylteknik
Estetiska programmet (ES)	Bild och formgivning, Dans, Musik och Teater
Fordonsprogrammet (FP)	Flygteknik, Karosseri, Personbilsteknik, Maskin- och lastbilsteknik, Transport
Handels- och administrationsprogrammet (HP)	Handel och service, Turism och resor
Hantverksprogrammet (HV)	Olika hantverksyrken
Hotell- och restaurangprogrammet (HR)	Hotell, Restaurang och måltidsservice
Industriprogrammet (IP)	Lokala inriktningar, riksrekryterande
Livsmedelsprogrammet (LP)	Lokala inriktningar, riksrekryterande
Medieprogrammet (MP)	Medieproduktion, Tryckteknik
Naturbruksprogrammet (NP)	Lokala inriktningar
Naturvetenskapsprogrammet (NV)	Matematik och datavetenskap, Miljövetenskap, Naturvetenskap
Omvårdnadsprogrammet (OP)	Inga nationella inriktningar
Samhällsvetenskapsprogrammet (SP)	Ekonomi, Kultur, Samhällsvetenskaplig, Språk
Teknikprogrammet (TE)	Lokala inriktningar

Det finns även specialutformade program. I dessa har karaktärsämnena kombinerats från olika program. Specialutformat program kan även utformas individuellt för en elev för att tillgodose den enskilda elevens behov av kunskaper.

Elever som exempelvis inte är behöriga till de nationella programmen får gå ett individuellt program. Dessa kan ha olika längd och innehåll och bestäms av den enskilde elevens behov. Målsättningen är att eleven senare ska gå över till ett nationellt eller specialutformat program. I annat fall får eleven slutbetyg från individuellt program, när eleven fullföljt den studieplan som lagts upp.

Kurser och betyg

I gymnasieskolan är ämnena indelade i kurser som omfattar 50, 100, 150 eller 200 poäng. Till varje kurs finns en kursplan, som anger de mål som undervisningen ska uppnå. Betyg sätts efter varje avslutad kurs utifrån de betygskriterier som finns för respektive kurs. De betyg som ges är Godkänt, Väl godkänt och Mycket väl godkänt. Det finns dels nationella kurser med nationellt fastställda kursplaner och betygskriterier, dels lokala kurser med kursplaner och betygskriterier som fastställts inom kommunen.

Efter gymnasieutbildningens slut får eleven ett slutbetyg, vilket är en sammanställning av betygen i alla kurser som ingår i studievägen.

Elevinflytande

Enligt läroplanen ska eleverna ha stort inflytande över innehållet i undervisningen och uppläggningsen av den samt inflytande över skolsituationen i övrigt. Inom varje nationellt program går det att välja en inriktning och därutöver finns också ett utrymme för valbara kurser inom programmet. Programmen ger även eleverna ett individuellt val på 300 poäng. Inom detta utrymme väljer eleven bland de kurser som finns på skolan.

Val av skola och fristående skolor

De flesta gymnasieskolor är kommunala och oftast går eleven i en skola i hemkommunen. Eleven kan också välja att gå i en skola i en annan kommun, om det önskade programmet inte finns i den egna kommunen. Det finns dessutom möjlighet för eleven att välja en från kommunen fristående gymnasieskola. Villkoren för att välja gymnasieskola i en annan kommun växlar mellan olika delar av landet beroende på vilka samverkansavtal som tagits fram mellan kommunerna. I Stockholms län samverkar exempelvis kommunerna i en gemensam gymnasierregion, medan i tex Skåne samverkar vissa kommuner och eleven är hänvisade till skolan i den kommun som hemkommunen samverkar med om hon vill gå ett program som inte finns i hemkommunen.

Till fristående skolor kan dock alla söka, oberoende av om de bor i kommunen eller inte. De fristående gymnasieskolorna motsvarar i stort den kommunala gymnasieskolan eftersom de erbjuder utbildningar som till art och nivå väsentligen motsvarar nationella program. Skolverket beslutar om en fristående gymnasieskola ska förklaras berättigad till bidrag eller inte. Beslutet kan återkallas. Fristående skolor får kommunala bidrag och elevavgifter får inte förekomma.

Utöver den "vanliga" gymnasieskolan finns även gymnasiesärskolan och kommunerna är skyldiga att erbjuda ungdomar som inte har förutsättningar att genomgå den vanliga gymnasieskolan plats i gymnasiesärskolan. Detta gäller tex utvecklingsstörda ungdomar.

För den som fyllt 20 år finns möjlighet till en kommunal vuxenutbildning på gymnasienivå. Reglerna för att komplettera ämnen inom vuxenutbildningen som eleven redan har betyg inom, s k konkurrenskomplettering, har skärpts. Regelverket för att komplettera ämnen som krävs för att få särskild behörighet till utbildningar inom högskolan, s k behörighetskomplettering, kommer enligt förslag också att skärpas år 2010.

Den nationella styrningen över skolan

Ansvarsförhållandena inom skolan är uppdelade på tre olika nivåer; den nationella nivån som utövas av Skolverket, den kommunala nivån och den lokala för varje skola. Utbildningssystemet är målstyrt med ett stort lokalt ansvar för utförandet. Huvudansvaret för verksamheterna ligger på kommunerna och på olika huvudmän för fristående skolor.

I korthet styrs systemet genom:

- riksdag och regering som fastställer nationella mål och riktlinjer i till exempel skollag och läroplaner
- kommuner och andra huvudmän som fördelar resurser och organiserar verksamheterna utifrån lokala förutsättningar så att nationella mål och krav kan uppfyllas
- verksamheterna/skolorna som utifrån detta väljer ett arbetssätt som passar dem.

Skolverket följer upp, utvärderar och granskar förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning. Skolverket tar också fram kursplaner, betygskriterier och allmänna råd med mera.

Principerna för styrningen av skolan

Övergripande mål

Principen att den nationella nivån anger de övergripande målen är en del av vår decentraliserade förvaltningsstruktur vilken är resultatet av en lång process av decentralisering av ansvar som skett i samhället, inte bara på skolans område. Det är en process som både handlar om medborgarens rätt till inflytande och ett allt komplexare samhälles behov av lokalt anpassade lösningar. Staten styr inte med detaljerade regler, som inte ger utrymme för lokalt inflytande. Istället styrs skolan med övergripande ramar eller mål och de resultat som verksamheten åstadkommer följs upp och utvärderas. Ett viktigt instrument för uppföljningen och värderingen av verksamhetens resultat är kvalitetsredovisningen som varje skola och varje kommun är skyldig att upprätta årligen.

Det lokala frirummet

På kommunal nivå och för varje skola beslutas om organisation och fördelning av resurser mm. Lokalt har rektor det övergripande ansvaret för den enskilda skolans resultat. Lärare och elever tolkar målen, tar ställning till vilka läromedel som ska användas och hur man vill arbeta och organisera undervisningen. Det innebär att även eleverna behöver läsa och förstå de krav som kursplanerna innehåller och att lärarna behöver stödja och hjälpa eleverna i detta arbete, så att innehållet blir begripligt. Det finns många sätt att lära sig på, oändligt mycket stoff att välja och många olika sätt att arbeta på. Lärarna använder sin yrkeskunskap och yrkeserfarenhet för att tillsammans med eleverna göra alla dessa val. Detta är det lokala frirummet.

Deltagande målstyrning

Det lokala frirummet ger möjlighet till deltagande målstyrning. Den deltagande målstyrningen förverkligas genom samtal, i bedömningar och i urval som görs i skolan och i klassrummet och som resulterar i en lokal tolkning av målen. Målen blir "färdiga" först när lärare och elever har tagit ställning till vilket stoff och vilka metoder som främjar lärandet.

Styrande dokument på nationell nivå

För att styra verksamheterna finns nationella styrdokument som utarbetas på olika nivåer: riksdagen (skollagen), regeringen (förordningar, där bla läroplaner, program mål, kursplaner för grundskolan ingår) och Skolverket (föreskrifter med bla kursplaner för gymnasieskolan och betygskriterier för alla skolformer samt allmänna råd).

Styrdokumenterna utgör en helhet och skall enligt Skolverket läsas tillsammans. Kursplanernas mål skall läsas mot bakgrund av läroplan och för gymnasieskolans del även mot program mål. De kunskapskvaliteter som beskrivs i betygskriterierna återfinns i målen. Styrdokumenterna syftar till att vart och ett för sig fylla en funktion. Tillsammans ska de uttrycka en gemensam syn på program, ämnen och kurser. Denna grundsyn ska även komma till uttryck i undervisningen.

Skolan skall förutom detta också arbeta i enlighet med de grundläggande värden som finns uttryckta i barnkonventionen och andra internationella överenskommelser.

Källa: Skolverket

Styrdokumentens uppbyggnad är ett uttryck för ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och skolan. Staten anger i styrdokumenterna de nationella ambitioner och krav som skall garantera likvärdigheten i skolan. Kommunerna ansvarar för att verksamheten genomförs enligt de beslut som riksdag och regering fattar. Skolan har stor frihet att välja innehåll och arbetssätt för att nå de mål som staten satt upp. Skolorna, kommunerna och staten följer på olika sätt upp och utvärderar verksamheten för att se att målen verkligen nås.

Skollag

Skollagen är stiftad av riksdagen och innehåller de grundläggande bestämmelserna om utbildningen i alla skolformer och anger också övergripande mål och riktlinjer för utbildningen.

Skolformsförordningar

Skolformsförordningarna fastställs av regeringen. De anger särskilda bestämmelser för respektive skolform, till exempel anger grundskoleförordningen särskilda bestämmelser för grundskolan och gymnasieförordningen detsamma för gymnasieskolan.

Läroplaner

Läroplanerna fastställs av regeringen och anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. Läroplanerna är uppdelade i olika huvudområden, t ex kunskaper och elevernas ansvar och inflytande. För vart och ett av dessa huvudområden anger läroplanerna mål samt riktlinjer för arbetet. Målen är av två slag, dels mål som skolan skall sträva mot att eleverna utvecklar, dels mål som skolan skall se till att alla elever uppnår.

Programmål

För gymnasieskolan finns för varje program programmål som fastställs av regeringen och som ger en sammanfattande beskrivning av programmet och förklarar hur detta program skiljer sig från andra. Programmålet skall garantera att programmets olika delar hänger samman och bildar en helhet. Dess uppgift är att sätta in kurserna i ett sammanhang och markera att kärn- och karaktärsämnen hör ihop. Det fungerar också som utgångspunkt för planeringen av utbildningen i sin helhet och för planeringen av undervisningen i de enskilda kurserna.

Kursplaner

Kursplanerna för grundskolan fastställs av regeringen och för gymnasieskolan av Skolverket. De ska konkretisera läroplanerna samt ange målen för utbildningen i varje enskilt ämne. Kursplanerna är utformade för att klargöra vad alla elever skall lära sig men lämnar samtidigt stort utrymme för lärare och elever att välja stoff och arbetsmetoder. Kursplanerna anger inte arbetssätt, organisation eller metoder. Däremot lägger de fast de kunskapskvaliteter som undervisningen skall utveckla och anger därmed en ram inom vilken val av stoff och metoder skall göras lokalt. På varje skola och i varje klass måste lärare tolka och konkretisera de nationella kursplanerna och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov.

Skollagen

I detta avsnitt beskrivs vad skollagen uttrycker när det gäller övergripande mål för utbildningen i skola och vuxenutbildning samt om de övergripande riktlinjer för hur skolans verksamhet skall utformas.

I skollagen finns bestämmelser om vilka grundläggande krav som ställs på kommunerna. Det står bl a att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet. Kommunerna ska som styrelse för sitt offentliga skolväsende utse en eller flera nämnder. Det som gäller för dessa nämnder finns specificerat i kommunallagen (1991:900). Fullmäktige beslutar om principerna för kommunernas verksamhet, mål, riktlinjer och ekonomi. Nämnderna beslutar i de frågor som gäller förvaltningen, bereder ärenden till fullmäktige och verkställer fullmäktiges beslut.

I skollagen anges att alla kommuner ska ha en skolplan som antagits av kommunfullmäktige och som visar hur kommunens skolväsende ska gestaltas och utvecklas. Av skolplanen skall särskilt framgå vilka åtgärder som kommunen ska vidta för att uppnå

de nationella mål som har satts upp för skolan. Kommunen ska även kontinuerligt följa upp samt utvärdera skolplanen.

Skollagen fastställer rektorns roll och anger att "Rektorn skall hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Det åligger rektorn att särskilt verka för att utbildningen utvecklas." Som rektor får därför bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk kompetens.

Skollagen har även hårda utbildningskrav på personalen i undervisningen och anger att kommuner och landsting är skyldiga att använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå. Som behörig lärare anses den vara som har lärarexamen eller behörighetsbevis från Högskoleverket. Därutöver ska varje kommun och landsting sträva efter att i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning anställa lärare som har forskarutbildning.

I skollagen anges att kommunerna löpande ska hålla sig informerade om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år och inte går (eller har gått ut) i gymnasieskolan, och erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

I skollagen finns även bestämmelser som är riktade till elever och föräldrar, nämligen sådana som rör skolplikt och rätten till utbildning. Alla barn i Sverige har skolplikt och rätt till utbildning från och med hösten det år de fyller sju år. Vårdnadshavaren kan begära att barnet får börja vid sex års ålder, och vid särskilda skäl även vid åtta års ålder. Skolplikten gäller tills vårterminen det år barnet fyllt 16 år, eller när barnet har kunskaper som motsvarar årskurs nio i grundskolan. Om eleven inte har slutfört sista årskursen på ett tillfredställande sätt, men bedöms kunna göra det, ska eleven få tillfälle att göra det under högst två år efter att skolplikten upphört. Vårdnadshavare har ansvar för att eleven fullgör sin skolplikt och kommunen har ansvaret att eleverna fullgör sin skolgång. Vårdnadshavare kan få vite om de inte gör vad som ålagts dem för att se till att en elev fullgör skolplikten. För elever i friskolor gäller att friskolan ska anmäla omfattande frånvaro till kommunen.

De två inledande och de två avslutande kapitlen i skollagen är gemensamma för skola och vuxenutbildning i det offentliga skolväsendet och varje skolform har ett eget kapitel. För de fristående skolorna gäller i princip bara kapitel 9.

I kapitlet om **grundskolan** står bl.a. att grundskolan ska ge såväl kunskaper som färdigheter som behövs för att delta i samhällslivet. Särskilt stöd ska enligt skollagen ges till elever med svårigheter. Detta är en punkt som ofta diskuteras när föräldrar anser att eleverna inte får stöd i tillräcklig utsträckning eller kanske inte alls.

Det står också i skollagen att studiegången i huvudsak ska vara gemensam, dvs uppdelningar mellan elevers olika nivåer kan diskuteras utifrån lagtexten. Utbildningen ska också vara avgiftsfri och vara utan kostnad för skollunch, böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs i undervisningen. Vid Skolverkets inspektioner har ibland avgifter för exempelvis miniräknare kritiserats. Det står dock att "i verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna". Vid flera skolor har penningbidrag från föräldrarna för klassresor och även aktiviteter för att tjäna pengar för aktiviteter tillsammans med klassen dragits in under senare år.

Hemkommunen är skyldig att erbjuda undervisning till alla skolpliktiga barn i kommunen, men vid särskilda skäl kan kommunen komma överens med någon annan kommun att ta emot elever som hemkommunen egentligen har ansvaret för. Kommunen måste organisera sin grundskola att ingen elev behöver bo borta för att kunna gå i skolan. I vissa fall kan dock avsteg från denna bestämmelse göras, men då tas hänsyn till elevens ålder och kommunen måste i dessa fall ta ansvar för att eleven utan extra kostnader får ett bra boende. I de fall där en annan kommun tar emot en elev, får denna kommun ersättning från hemkommunen.

Fördelning av elever på olika skolor brukar vara en angelägen fråga för föräldrar. I skollagen finns både valfrihetsprincipen och närhetsprincipen. Där står att vid fördelningen av elever på olika skolor skall kommunen så långt det är möjligt beakta vårdnadshavares önskemål om att deras barn skall tas emot vid en viss skola, men det ska inte innebära att andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts, eller att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Kommunen är också ansvarig för att det finns skolskjuts om avståndet från hemmet till skolan är långt eller trafikförhållandena kräver detta, liksom elevers eventuella funktionshinder.

I bilaga till skollagen finns timplanen för grundskolan. Där anges den tid för lärarledd undervisning som varje elev har rätt till. Tiden anges för ämne eller ämnesgrupp och är inte fördelad på årskurser. I ytterligare bilagor till skollagen finns de nationella programmen i gymnasieskolan förtecknade och där finns också riktvärden för utbildningens omfattning för ämnen samt totalt garanterat antal timmar, som skall erbjudas eleverna inom respektive program.

Kapitlet om **gymnasieskolan** fastställer regelverket för utbildning efter grundskolan och fram till första halvan av det kalenderår då eleverna fyller 20 år. Gymnasieskolan idag bedrivs på nationella program, specialutformade program, International Baccalaureate (IB) och individuella programmet. Programmen ska enligt lagen vara i tre år, men styrelsen för utbildningen har rätt att besluta om att de ska ta två eller fyra år istället. Det finns föreslagna reformer för upplägget på gymnasieskolan, som redovisas nedan.

I skollagen sägs att det ska finnas 17 nationella program, och de alla ska ge generell högskolebehörighet. Särskild behörighet krävs dock på många högskoleutbildningar och då måste eleven ha läst exempelvis ett visst antal kurser i matematik. I skollagen står att inom ett nationellt program läser alla elever kärnämnen som matematik, engelska, samhällskunskap, naturkunskap, religionskunskap, svenska, idrott och estetisk verksamhet. Därefter läses karaktärsämnen, där en del är gemensamma för alla inom programmet och andra är valda inriktningar och valbara kurser. Slutligen ingår ett projektarbete. Utformningen av de nationella programmen och antal poäng regleras i skollagens bilagor. I skollagen anges också det antal timmar lärarledd undervisning som eleverna på olika program har rätt till.

De specialutformade programmen har samma utformning som ett nationellt program med kärnämnen, karaktärsämnen, individuellt val och projektarbete, men de har en särskild profil och en utformning som är speciell för just en specifik gymnasieskola. Specialutformade program kan utifrån skollagens bestämmelser utformas för en individ eller en grupp individer.

IB är en internationellt erkänd student examen som ger tillträde till fortsatta studier på högskolor och universitet i andra länder. Undervisningsspråket är på engelska och läro-

planer och examination administreras från Cardiff och Geneve. IB-programmet anordnas bara på ett fåtal skolor och elevernas hemkommun är enligt skollagen skyldig att betala för dessa elevers utbildning.

För att komma in på gymnasieskolan krävs minst betyget godkänt i kärnämnen i grundskolan; matematik, engelska och svenska/svenska2. För dem som inte är behöriga finns det individuella programmet och där får eleverna komplettera med kurser från grundskolan för att bli behörig till gymnasieskolans övriga program. Det är också vanligt med praktik på arbetsplatser. Kommunen är skyldig att erbjuda specialutformat eller individuellt program till elever som har avbrutit ett nationellt program.

Varje kommun är enligt skollagen skyldig att erbjuda behöriga ungdomar utbildning i nationellt program. Enligt lagen ska också utbudet av program vara allsidigt och platserna på programmen och deras inriktningar ska anpassas till elevernas önskemål. Kommunerna kan få sluta samverkansavtal för att erbjuda detta allsidiga utbud. Behörighetskraven är desamma över hela landet och enskilda kommuner får inte ha egna regler för behörighet. Landstingen får ansvara för främst nationella program som rör omvårdnad och naturbruk, men i vissa fall även andra.

I skollagen står att det är i första hand är de behöriga elever som bor i kommunen eller inom samverkansområdet som ska tas emot på ett nationellt program. Elever är därmed hänvisade till den gymnasieskola som finns inom kommunen, och om det inte finns någon gymnasieskola eller om den inte erbjuder det program eller inriktning eleven vill gå, så är eleven hänvisad till skolan i den kommun som hemkommunen samverkar med. Om det finns platser är dock en kommun skyldig att ta emot en behörig sökande om elevens hemkommun betalar utbildningskostnaden. Likaså om en elev flyttar och programmet inte finns inom den nya hemkommunen, då har eleven enligt skollagen rätt att välja var han eller hon vill gå i mån av plats. Om programmet finns inom den nya hemkommunen är kommunen skyldig enligt lagen att ta emot eleven, även om det skulle vara fullt. För elever som går i gymnasieskola i andra kommuner är det utbildningsanordnarens särskostnad för utbildningen som anger kostnadsersättningen enligt skollagen, fast om denna är högre än hemkommunens kostnadsnivå så är det hemkommunens pris som gäller.

Hemkommunen är också enligt skollagen skyldig att betala för eventuellt boende på annan ort samt för merkostnader och reskostnader, för de elever som behöver detta för att gå i önskat program i gymnasieskolan.

Kapitel 6 och 7 i skollagen behandlar villkoren för särskolan och specialskolan. Kapitel 8 handlar om sameskolan.

I kapitel 9 behandlas regelverket för friskolor. Friskolor godkänns av Skolverket om deras utbildning "ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla" Enligt skollagen ska dessa skolor godkännas om:

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

3. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,
4. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,
5. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs,
6. skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och
7. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola kan bli godkänd också på vissa årskurser. Den får enligt skollagen idag ha en konfessionell inriktning. För en internationell skola gäller att de ska motsvara den svenska grundskolan och inte strida mot dess mål och värdegrunder, men den får följa internationell kursplan med anpassning till svenska förhållanden ” i den utsträckning som är rimlig”. Den ska även ge den kunskap i svenska språket och svenska förhållanden som barnen behöver för vistelsen i Sverige.

Bidrag till fristående skolors för dess elever ges av hemkommunen på samma villkor som till de kommunala skolorna. Bidraget bestäms utifrån skolans åtagande och elevens behov. Kommunen betalar även för elever som en kortare tid är bosatta i Sverige. Kommunens kostnader för friskolans undervisning ska enligt lagen baseras på ”rimliga kostnader”. När det gäller avgiftsfrihet för eleverna är regelverket detsamma som i kommunala grundskolan.

För fristående skolor på gymnasienivå är regelverket för att godkänna dessa i princip desamma som för att godkänna grundskolor. Skolan ska exempelvis vara öppen för alla enligt samma regelverk som kommunens gymnasieskolor, utbildningen ska svara mot de mål och den värdegrund som finns i det offentliga utbildningssystemet, skolan ska använda lärare med adekvat utbildning och huvudmannen ska ha förutsättningar att driva skolan. I övrigt ställs samma krav på dessa skolor som på de kommunala gymnasieskolorna och hemkommunen är skyldig att betala bidrag för undervisningen på den fristående skolan, givet att denna har ansökt om och beviljats vara bidragsberättigad. Bidraget ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov.

Skollagen värnar dock om kommunernas intresse. Verksamheten vid en fristående skola är inte bidragsberättigad enligt skollagen om den innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner. Om verksamheten förändras så att det blir negativa följder för kommunen eller närliggande kommuner skall Statens skolverk återkalla rätten till bidrag.

Kommunen har rätt till insyn i skolans verksamhet och friskolor är skyldiga att delta i uppföljning och utvärdering på samma villkor som kommunens egna skolor, liksom i Skolverkets inspektioner. Friskolorna är också skyldiga att delta i nationella prov och informera elever och vårdnadshavare om provresultaten. Om friskolan inte fullgör dessa förpliktelser, eller om de tar ut avgifter för material, skolmåltider el dyl. kan deras rätt till bidrag återkallas av Skolverket.

Friskolor på gymnasienivå har riksintag vilket innebär att de kan sökas av alla elever oavsett om de bor i en annan kommun eller inte. Riksrekrytering på nationella program bestäms av regeringen. Sökanden skickar alltid ansökan till den egna hemkommunen, som skickar den vidare om ansökan gäller skola i annan kommun. Enligt skollagen får också kommuner ha intagningsystem i samverkan. Ett fåtal skolor har egna intagnings-system.

Kapitel 10 i skollagen handlar om särskilda utbildningsformer, exempelvis internatskolor. Kapitel 11 handlar om Kommunal vuxenutbildning, kapitel 12 om Vuxenutbildning för utvecklingsstörda och kapitel 13 om Svenska för invandrare.

I bilagorna till skollagen finns de nationella programmen, poängfördelning för nationella program, antal timmar som ska läggas på olika ämnen i grundskolan samt övergångsbestämmelse från tidigare skollag.

Andra lagar i skolan

Även andra lagar är viktiga för skolans verksamhet. En lag som ofta debatteras när det gäller skolpolitiken är Barn- och elevskyddslagen. Det är en lag om förbud mot all kränkande behandling och den syftar till att garantera barns och elevers trygghet i skolan. Lagen innebär att diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning och funktionshinder förbjuds i förskolan, skolan och vuxenutbildningen. Lagen innebär också att barn och elever får ett lagligt skydd mot annan kränkande behandling, som exempelvis mobbning.

Barn och elevskyddslagen "Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever" antogs i maj 2006 och innebär en stärkt rätt för barn i skolan. Den innebär ett förbud mot såväl diskriminering som kränkande behandling och repressalier i skolan. Skolan är enligt lagen tvungen att bedriva ett målinriktat arbete och upprätta en likabehandlingsplan. Skolan är också skyldig att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling, liksom att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och annan kränkande behandling.

Bakgrunden till denna lag är de fall av mobbing som har anmälts till Skolverket där det framgår ett behov av att stärka elevernas rättigheter vid mobbing och trakasserier i skolan. I lagen definieras trakasserier och kränkande behandling, och förbudet gäller direkt diskriminering, indirekt diskriminering, trakasserier, instruktioner att diskriminera, annan kränkande behandling samt repressalier. Det juridiska ansvaret har kommunen (eller annan huvudman för utbildningen) och ansvaret att agera omfattar rektor, skollära och övrig skolpersonal. Dessa personalgrupper är skyldiga att främja, förebygga, motverka, utreda och förhindra.

Den likabehandlingsplan som varje skola ska upprätt ska innehålla ansvarfördelning, rutiner, dokumentation, åtgärdsplan, uppföljning av åtgärderna, utvärdering, revidering och kvalitetsredovisning. Det som är nytt med lagen är:

- Kravet på att aktivt främja likabehandling
- Förbudet mot diskriminering och annan kränkande behandling
- Definition av begreppet "annan kränkande behandling"
- Inrättandet av ett barn- och elevombud
- Kravet på en likabehandlingsplan
- Delad bevisbörda
- Möjligt att få skadestånd för kränkande behandling som enligt skadeståndslagen inte skulle motivera någon ersättning

Skolverket har utarbetat en PM om skolpersonalens befogenheter för att skapa trygghet och ordning i skolan. I PM redovisas hur skolpersonalen på olika sätt kan ingripa mot elever som uppträder störande eller gör sig skyldiga till olika förseelser, inom ramarna för befintlig lagstiftning. Möjligheterna att ingripa disciplinärt mot en elev är begränsade.

Bestämmelserna om disciplinära åtgärder kan beskrivas som uppbyggda i ett antal steg. Åtgärderna blir undan för undan mer ingripande beroende på hur allvarlig en situation blir. Det första steget vid olämpligt uppträdande och förseelser är att läraren ska uppmana eleven att ändra sitt uppförande. Om detta inte hjälper ska läraren kontakta elevens vårdnadshavare. Nästa steg är att läraren kan visa ut en elev under resten av lektionen, eller låta eleven under uppsikt stanna i skolan högst en timme efter skoldagens slut.

Om eleven fortsätter att uppträda olämpligt eller gör sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarlig förseelse, ska saken dels anmälas till rektorn, dels tas upp på elevvårdskonferensen. Konferensen ska kontakta elevens vårdnadshavare och försöka få eleven att bättra sig genom åtgärder som är anpassade efter elevens individuella förhållanden. Om detta inte hjälper skall elevvårdskonferensen anmäla förhållandet till styrelsen som kan överväga lämplig åtgärd. Vilka åtgärder som styrelsen kan vidta anges inte i författningarna, utan det bedöms i varje enskilt fall. Avstängning från utbildningen får dock aldrig ske i grundskolan, oavsett uppträdande, eftersom eleverna i grundskolan alltid har rätt att få undervisning. Denna undervisning behöver dock inte ske i klassen eller ens i skolan om eleven utgör ett hot för andra. I gymnasieskolan däremot kan rektorn utdela varning och om detta inte hjälper kan eleven stängas av. Avstängning beslutas av styrelsen för utbildningen och det ska finnas en utredning till grund för beslutet.

Kollektiv bestraffning av elever är förbjudet, och en elev får inte heller mot sin vilja flyttas till en annan skola av disciplinära skäl. Regeringen har infört bestämmelser som trädde i kraft den 1 juli 2006, om rektors ansvar för att ordningsregler tas fram för varje skola och motsvarande verksamheter samt i gymnasieskolan.

Skolan står relativt handfallen när det gäller vissa ordningsfrågor. Hantering av, tex att öppna eller visitera, elevskåp och andra förvaringsutrymmen som skolan ställer till elevernas förfogande regleras inte i skolförfattningarna. Det finns inte heller någon bestämmelse i någon författning som ger en skola rätt att omhänderta elevers egendom som stör undervisningen. Ett undantag från detta är lagen om förbud mot knivar och andra farliga föremål. Skolan kan inte heller anta egna ordningsregler som stadgar att vissa typer av föremål ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt inte är tillåtna att inneha eller använda inom skolans område. Däremot skriver Skolverket att eftersom skåpen är skolans egendom, och eleverna har tillgång till dessa under förutsättning att de följer de regler

för användning av skåpen som skolan har fastställt, så har skolan en allmän befogenhet att kontrollera att skåpen används på det sätt som varit avsikten. Slutna väskor får däremot inte öppnas och genomsökas av skolan i samband med visitation av elevskåp eller vid andra tillfällen. I sådana fall får polis tillkallas.

Skolpersonal har inte heller några befogenheter att genomföra kroppsvisitation eller alkoholtest. JO har i ett beslut den 21 mars 1986, dnr 1133-1985, uttalat att det var fel av en rektor att uppmana en elev att ta av sig skorna för att undersöka om eleven hade en försvunnen nyckel i skorna. Alkoholutandningsprov är också ett sådant kroppsligt ingrepp som kräver stöd i lag, vilket inte finns för skolan. Urinprovstagning för att spåra eventuellt missbruk får inte genomföras mot elevens vilja utan det krävs ett tydligt samtycke från eleven.

Situationen för fristående skolor är annorlunda än för kommunala skolor, och det finns inte någon detaljreglering angående personalens befogenheter. De grundläggande värderingarna ska dock vara desamma och eleverna ska ha lika bra rättssäkerhet, som elever i kommunala skolor. Därför kan till exempel inte heller en fristående grundskola avstänga elever från undervisningen.

Skolverket sammanfattar regelverket för skolans personal enligt följande:⁴

- Den i princip enda situation då användande av våld kan anses godtagbart är vid en nödvärns- eller nödsituation.
- Läraren får visa ut en grundskoleelev från undervisningslokalen för högst återstoden av pågående undervisningspass eller låta eleven under uppsikt stanna i skolan högst en timme efter skoldagens slut.
- En elev i grundskolan får aldrig avstängas från undervisningen även om eleven uppträder hotfullt.
- I gymnasieskolan kan läraren visa ut en elev för högst återstoden av pågående undervisningspass.
- I gymnasieskolan kan rektorn utdela en varning vid behov.
- Om eleven kan inverka skadligt på andra elever eller dylikt, kan eleven stängas av från gymnasieskolan under högst två veckor av terminen eller förvisas från kommunens skolor högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelades.
- Vid överträdelse av skolans ordningsregler får påföljden inte strida mot någon lag eller författning.
- Kollektiv bestraffning av elever är inte tillåtet.
- En elev kan inte flyttas till en annan skola av disciplinära skäl utan som en stödåtgärd för att en elev ska bättra sig.
- Med stöd av brottsbalkens nödregel kan föremål omhändertas för att avvärja omedelbar fara.
- Det är tillåtet för skolledningen att öppna och visitera elevskåp under förutsättning att eleverna fått information om att skåpen inte är privata.
- Slutna väskor får inte öppnas och genomsökas.
- Skolpersonal har inte några befogenheter att genomföra kroppsvisitation utan samtycke.
- Kroppsligt ingrepp, tex alkoholtest, måste byggas på frivillighet.

⁴ Skolverket, "Skolpersonalens befogenheter för att skapa trygghet och säkerhet i skolan", PM 2006-04-11

Förordningar

En förordning är en rättsregel som beslutas av regeringen. Det finns många olika förordningar för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning, tex förordningar om de olika skolformerna och om statsbidrag till personalförstärkningar i förskola, skola och fritidshem. Dessa, liksom lagar och andra föreskrifter, är bindande och ska följas.

Grundskoleförordningen

I grundskoleförordningen (1994:1194) meddelas föreskrifter om grundskolan utöver vad som sagts i skollagen 1985:1100. I grundskoleförordningen sägs att det ska finnas en timplan och en kursplan för varje ämne. I kursplanen ska strävandemålen per ämne anges, liksom uppnåendemål i årskurs 5 och årskurs 9. Förordningen anger också villkoren för tex modersmålsundervisning, svenska som andra språk och språkval. Dessutom specificeras villkoren för elevens val och skolans val dvs de timmar där eleven respektive skolan kan välja ämne. Beslut om detta fattas av rektorn. Rektorn beslutar också om hur klasser och grupper ska utformas. Formerna för elevvårdskonferens, elevinflytande, antal skoldagar per läsår (178 st), antal lovdagar (12 st) specificeras i förordningen, men skolstyrelsen, dvs kommunen för de kommunala skolorna, bestämmer när höst- och vårtermin slutar och börjar samt skoldagens tider.

Skolan ska även upprätta en arbetsplan för hur målen ska nås. Denna tas fram av personalen gemensamt och fastställs av rektorn. Den ska följas upp och utvärderas löpande. Särskilt stöd ska ges till elever som har svårigheter i skolarbetet och rektorn fattar beslut om detta. Särskilt stöd ska också ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Detta stöd ska så långt det är möjligt ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Stöd kan ges i särskild undervisningsgrupp om det finns särskilda skäl och det beslutas av styrelsen efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare.

Elever ska flyttas upp till nästa årskurs efter skolårets slut, men rektorn får i samråd med elevens vårdnadshavare besluta om att eleven inte ska flyttas upp om det är lämpligt och gynnsamt för eleven. Rektorn kan medge att en elev får gå om en årskurs om vårdnadshavaren begär det. Rektorn kan också efter samråd med vårdnadshavare besluta om att flytta eleven till en ännu högre årskurs. Dock står det inget skrivet om att vårdnadshavaren kan begära detta. I förordningen fastställs också att ordningsregler ska upprättas och de disciplinära åtgärder som är följden om någon elev inte följer detta.

I förordningen (1999:683) finns även föreskrifter om

- utvecklingssamtal,
- betygssättning,
- ämnesprov,
- betygskatalog,
- utfärdande av terminsbetyg och slutbetyg, och
- prövning m.m.

Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Utvecklingsplanen kan även innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och vårdnadshavare. Informa-

tionen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna.

Elevens vårdnadshavare kan begära att läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet även ska lämna annan skriftlig information om elevens skolgång, men det sägs särskilt i förordningen att utvecklingsplanen och eventuell övrig information inte får ha karaktären av betyg.

I förordningen specificeras hur betyg ska sättas. Betyg får sättas i slutet på varje termin from årskurs 8 eller när ett ämnesblock har avslutats. Betygen ska sättas med G, VG eller MVG. Om eleven inte når målen enligt kursplanen så sätts inget betyg. Det anges i förordningen att nationella prov i svenska, engelska och matematik i slutet av årskurs 9 ska användas för att bedöma eleverna och vara till stöd för betygsättningen.

Gymnasieförordningen

I gymnasieförordningen finns bestämmelser om sådant som är utöver skollagen (1985:1100). Här definieras och bestäms omfattningen av arbetsplatsförlagd utbildning, garanterad undervisningstid, gymnasiepoäng, kärnämnen, gemensamma karaktärsämneskurser, karaktärsämnen, projektarbete och valbara kurser. I förordningen sägs att en kurs ska vara minst 50 poäng och bör inte vara mer än 200 poäng. Kursers poäng ska vara delbara med 50.

De övergripande målen och riktlinjerna specificeras i läroplanen som bestäms av regeringen. För var och en av de nationella programmen gäller program mål som fastställs av regeringen. Specialutformade program har program mål som fastställs av kommunen. Föreskrifter för kursplaner meddelas av Skolverket. Yrkesinriktade kurser ska vara utformade i samråd med arbetsmarknadens parter.

Betyg på kurserna ges direkt efter avslutad kurs. Som betyg anges lcke godkänt (IG), Godkänt (G), Väl godkänt (VG) och Mycket väl godkänt (MVG). Skolverket fastställer betygs kriterier för alla kurser i gymnasieskolan och för projektarbete. Styrelsen för utbildningen fastställer betygs kriterier för lokala kurser. Inför betygsättningen i kärnämnen svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik skall lärarna använda sig av nationellt fastställda prov. Nationellt fastställda prov skall också användas i den avslutande gemensamma karaktärsämneskursen i engelska och matematik. Även i övrigt bör lärarna använda nationellt fastställda prov som ett hjälpmedel för att bedömningsgrunderna skall bli så enhetliga som möjligt över landet. Elever ska få slutbetyg när de har gått igenom ett nationellt program eller ett specialutformat program och har fått betyg på alla kurser och det projektarbete som ingår i elevens studieväg.

Liksom i grundskolan ska det finnas en arbetsplan som beskriver genomförandet av undervisningen för att uppnå målen. Arbetsplanen skall utarbetas under medverkan av lärare och övrig berörd personal samt representanter för eleverna. Rektorn beslutar om arbetsplanen, och den ska kontinuerligt följas upp och utvärderas.

I förordningen fastställs även regelverket för utvecklingssamtal och rätt till stödundervisning. Dessa är desamma som i grundskolan och elever som riskerar att inte uppnå målen har rätt till stödundervisning. Rektorn är ansvarig för att ett stödprogram utarbetas.

I bilaga 1 till förordningen finns inriktningarna på de nationella programmen fastställda samt gemensamma karaktärsämnen för respektive program. Styrelsen för utbildningen

får också bestämma lokala inriktningar, om de ligger inom ramen för bestämmelserna för programmet. Det ska framgå i beslutet om att anordna en lokal inriktning dels målen för utbildningen, dels de kunskaper eleverna skall ha uppnått vid fullföljd utbildning. Det ska också framgå vilka kurser som inriktningen innehåller utöver kärnämnen, gemensamma karaktärsämneskurser och vilka kursplaner som skall tillämpas. En lokal kurs kan förekomma på nationella, specialutformade och individuella program. En lokal kurs får inte ersätta kurser i kärnämnen eller de kurser i karaktärsämnen som är gemensamma för ett nationellt program eller finns inom en nationellt fastställd inriktning.

Riksrekryterande utbildningar får beviljas om det finns ett nationellt behov av utbildningen som motiverar riksrekrytering, arbetslivet medverkan är tillräcklig för att säkerställa utbildningens kvalitet och om kostnaden för utbildningen är rimlig. Utbildning där idrott ingår kan också vara riksrekryterande om det krävs för att tillgodose elitidrottens behov. Det är Skolverket som ger tillstånd för riksrekrytering.

I förordningen anges regelverket för Specialutformade program. Ett specialutformat program i fråga om utbildningens nivå skall motsvara ett nationellt program. Även reglerna för Individuella program anges.

Liksom för grundskolan anges lärotiderna dvs antal skoldagar, lovdagar och maximala antalet studiedagar. Även för gymnasieskolan får dock kommunen/styrelsen avgöra när höst- och vårtermin börjar och slutar samt undervisningstider på dagen.

Elevvårdskonferens, skolkonferens och klassråd är också frågor som definieras och vars villkor specificeras. Liksom i grundskoleförordningen anges också rättigheterna till modersmålsundervisning.

Den arbetsplatsförlagda utbildningen definieras och elevens rättigheter respektive kommunens/styrelsens skyldigheter när det gäller detta. Alla nationella program ska ha Arbetsplatsförlagd utbildning utom det estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. Den arbetsplatsförlagda utbildningen skall uppgå till minst 15 veckor. Varje sådan vecka skall anses motsvara garanterad undervisningstid om 24 timmar.

Tillträde till programmen ges till behöriga sökanden efter meritvärde. Meritvärdet utgörs är summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg, där MVG ger 20 poäng, VG 15 och G 10. Intagningsförfaranden fastställs i förordningen. Eleverna söker in på betyget från höstterminen i årskurs 9, och den slutliga intagningen bör om möjligt vara avslutad före 1 juli.

Elever i gymnasieskolan som inte får godkänt på en kurs har rätt att gå om den. Till skillnad från i grundskolan kan elever på gymnasieskolan stängas av efter beslut av styrelsen för utbildningen.

Förordningen om kvalitetsredovisning

Ett omdebatterat ämne i utbildningspolitiken är kvalitetsredovisningen. Förordning (1997:702) reglerar den kvalitetsredovisning som varje kommun, varje skola, fritidshem och förskola som ingår i det offentliga Skolväsendet är ålagd att upprätta varje år. Kvalitetsredovisningen skall bidra till att de nationella målen uppfylls och ge information om verksamheten och dess måluppfyllelse. Den ska utarbetas av lärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta i arbetet med kvalitetsredovisning.

Kvalitetsredovisningarna ska enligt förordningen innehålla en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder kommunen respektive skolan, förskolan eller fritidshemmet avser att vidta för ökad måluppfyllelse.

I anslutning till förordningen har Skolverket gett ut allmänna råd och kommentarer. Dessa allmänna råd riktar sig till skolhuvudmän och skolpersonal och har syftet att vara ett stöd vid tillämpningen av förordningen. Skolverket har utarbetat allmänna råd på ett antal områden exempelvis för arbetet mot kränkande behandling, det lokala arbetet med tillämpningen av nationella mål och betygskriterier och för arbetet med den individuella utvecklingsplanen.

Läroplan

Läroplanen för grundskolan

Den senaste läroplanen för grundskolan (Lpo 94) trädde i kraft 1994. Den gäller för *grundskolan, förskoleklass, fritidshem, sameskolan, obligatoriska särskolan och specialskolan*. I denna rapport fokuserar vi på läroplanen för grund- och gymnasieskolan.

Läroplanen anger skolans värdegrund och grundläggande mål och riktlinjer. I värdegrunden anges exempelvis att skolan ska främja förståelse och medmänsklighet, att undervisningen ska vara saklig och allsidig och att utbildningen ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Rättigheter, skyldigheter och skolans uppdrag specificeras. I skolans uppdrag betonas bl.a. samarbetet med hemmet, att skolan ska ge eleverna de beständiga kunskaper som krävs som referensram, ge överblick och sammanhang och att även ge färdigheter. I läroplanen står att kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Det betonas att skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer.

I läroplanen uttalas att huvudmannen har ansvar för att skolan uppnår de uppställda målen, medan de dagliga pedagogiska insatserna är lärare och skolpersonalens uppgifter. Målen för det offentliga skolväsendet är av två slag, dels mål som skolan ska sträva efter att eleverna når (strävansmål), dels mål som skolan ska se till att alla elever kan uppnå (uppnåendemål). *Mål att sträva mot* anger inriktningen på skolans arbete och en önskad kvalitetsutveckling i skolan. *Mål att uppnå* uttrycker vad eleverna minst skall ha uppnått när de lämnar skolan. Det är skolans och skolhuvudmannens ansvar att eleverna ges möjlighet att uppnå dessa mål.

Mål att sträva mot i grundskolan

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,

- utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk,
- lär sig att kommunicera på främmande språk,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att
  - formulera och pröva antaganden och lösa problem,
  - reflektera över erfarenheter och
  - kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Mål att uppnå i grundskolan

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift,
- behärskar grundläggande matematiskt tänkande och kan tillämpa det i vardagslivet,
- känner till och förstår grundläggande begrepp och sammanhang inom de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga och humanistiska kunskapsområdena,
- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud,
- har en förtrogenhet med centrala delar av vårt svenska och nordiska och västerländska kulturarv
- har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia,
- kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans,
- har utvecklat förståelse för andra kulturer,
- kan kommunicera i tal och skrift på engelska,
- känner till grunderna för samhällets lagar och normer och vet om sina rättigheter och skyldigheter i skolan och i samhället,
- har kunskaper om länders och världsdelars ömsesidiga beroende av varandra,
- känner till förutsättningarna för en god miljö och förstår grundläggande ekologiska sammanhang,
- har grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön,
- har kunskaper om medier och deras roll,
- kan använda informationsteknik som ett verktyg för kunskapssökande och lärande och
- har fördjupade kunskaper inom några ämnesområden efter eget val.

I läroplanen fastställs också strävansmål för elevens inflytande i skolan och personliga ansvar för sina studier, sin arbetsmiljö och det inre arbetet i skolan. Det finns även riktlinjer för lärare och övrig skolpersonal. Likaså fastställs riktlinjer för samverkan mellan skola och hem där det bl.a. står att läraren ska samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, samt hålla sig informerad om elevens personliga situation.

När det gäller betyg och bedömning står det i läroplanen att läraren ska:

- genom utvecklingssamtal främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov, och

- vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

Rektorns har ett relativt omfattande ansvar i skolan. Rektorn har det pedagogiska ledarskapet och det övergripande ansvaret för att verksamheten inriktas på att uppnå målen. Rektorn ansvarar även för att en lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen liksom till målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen.

Rektorn har ansvar för:

- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, tex bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,
- undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör,
- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet,
- ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,
- samarbetsformer utvecklas med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- samverkan kommer till stånd med förskolan för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete,
- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ,
- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sin uppgifter,
- skolans internationella kontakter utvecklas,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser, som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

Läroplanen för gymnasieskolan

Läroplanen för de frivilliga skolformerna Lpf 94 omfattar gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, statens skolor för vuxna och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda. Den är upplagd på samma sätt som läroplanen för grundskolan och anger skolans värdegrund och uppgifter med krav på bli likvärdig utbildning, saktighet och allsidighet.

Många formuleringar kring skolans uppdrag och kunskapsförmedlingen är desamma i gymnasieskolans läroplan som i läroplanen för grundskolan, men en viktig skillnad är

tex att den enskilda skolan ska sträva efter flexibla lösningar för organisation, kursutbud och arbetsformer. Liksom i läroplanen för grundskolan står det att skolans undervisning ska vara icke-konfessionell. Även när det gäller kunskapsförmedlingen betonas skolans uppgift att föra över de beständiga kunskaperna som är en gemensam referensram som alla i samhället behöver och som förbereder eleverna för att verka i samhället och kunna orientera sig i samhällets informationsflöde.

Läroplanens syn på kunskap är densamma som för grundskolan och läroplanen säger att: *"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."* Det sägs även att: *"Skolan kan inte själv förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Det väsentliga är att skolan skapar de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling."* Några frågor som skolan ska uppmärksamma är exempelvis hälsa och livsstil, miljö, internationalisering och etik.

Den uttalade målsättningen för gymnasieskolan enligt läroplanen är att eleverna ska genomgå en fullständig gymnasieutbildning. Även för gymnasieskolan finns strävansmål och uppnåendemål.

Strävansmål på gymnasieskolan är att varje elev:

- tillägnar sig goda kunskaper i de kurser som ingår i elevens studieprogram,
- kan använda sina kunskaper som redskap för att
  - formulera och pröva antaganden och lösa problem
  - reflektera över erfarenheter
  - kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden
  - lösa praktiska problem och arbetsuppgifter,
- tror på sin egen förmåga och sina möjligheter att utvecklas,
- utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande och
- utvecklar förmågan att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Strävansmål på nationella och specialutformade program är att varje elev:

- kan överblicka större kunskapsfält och utvecklar en analytisk förmåga och närmar sig ett alltmer vetenskapligt sätt att arbeta och tänka,
- utvecklar kunskaper för ett föränderligt yrkesliv och för att kunna påverka arbetsliv och samhällsliv,
- ökar sin förmåga att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl empirisk kunskap och kritisk analys som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- kan använda kunskaper som redskap för att formulera och pröva hypoteser och lösa problem,
- har god insikt i centrala delar av det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet,
- har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia,
- har kunskaper om internationell samverkan och globala samband och
- kan bedöma skeenden ur svenskt, nordiskt, europeiskt och globalt perspektiv.

Strävansmål på de individuella programmet är att varje elev har en planering för och goda möjligheter till fortsatt utbildning eller förvärvsarbete.

Uppnåendemålen för gymnasieskolan är allmänt hållna i läroplanen och kompletteras av program mål och andra styrdokument.

Uppnåendemålen för varje elev som har slutfört gymnasieskolan är att eleven:

- kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier,
- kan söka sig till saklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje,
- kan använda engelska på ett funktionellt sätt i yrkes- och vardagsliv och för fortsatta studier,
- kan formulera, analysera och lösa matematiska problem av betydelse för yrkes- och vardagsliv,
- har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv,
- har förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor och
- kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån ett ekonomiskt och ekologiskt perspektiv.

Det är skolans ansvar att varje elev som slutfört utbildning på **gymnasieskolans nationella och specialutformade program** dessutom

- har kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa och
- kan hämta stimulans ur estetiskt skapande och kulturella upplevelser.

Varje person som slutfört **utbildning för lärlingar** skall

- ha för branschen godtagbart yrkeskunnande.

I läroplanen anges även riktlinjer för läraren och de normer och värden som ska prägla skolan. Strävansmål finns också för elevens ansvar och inflytande. Det finns riktlinjer för bedömning och betygsättning. Information om hur eleven ligger till och betygsättningens grunder poängteras. Rektorn är pedagogisk chef och har liksom i grundskolan ett ansvar för hur arbetet organiseras och att det följs upp och utvärderas.

Mycket av det som formuleras i läroplanerna är allmänt hållet och överlappar det som också sägs i skollagen, samt kompletteras med förordningar.

Kursplaner och betygsriterier

Kursplanerna kompletterar läroplanen och anger målen för undervisningen i varje enskilt ämne. Kursplanerna ska visa hur ett ämne eller en kurs kan bidra till att eleverna utvecklas i enlighet med de värden och mål som anges i läroplanen. Kursplanerna är utformade så att de lämnar stort utrymme för en lokal och professionell tolkning. Dessutom finns betygsriterier som anger vilken kunskapsnivå som eleven ska uppnå för betygen Godkänt, Väl godkänt och Mycket väl godkänt.

Grundskolan

Huvudregeln är att regeringen beslutar om kursplaner för grundskolan, sameskolan och specialskolan och Skolverket om kursplaner för särskolan. De beskriver varje ämne, vad ämnet syftar till och hur det är uppbyggt. I kursplanerna anges dels de mål som undervisningen i ämnet ska sträva mot, dels de mål som ska ha uppnåtts av alla elever vid

grundskolans slut och som utgör betygsnivån för godkänt. Utöver dessa mål beslutar Skolverket i sina föreskrifter om kriterier för betygsnivåerna Väl godkänt och Mycket väl godkänt. För att utbildningens resultat ska vara möjliga att följa har ett avstämningsstillfälle lagts in efter det femte skolåret (sjätte för specialskolan). Den bedömning av resultaten som görs då ska användas som grund för att vid behov förändra arbetet och rätta till beslut.

Gymnasieskolan

För varje nationell kurs i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen ska det finnas en kursplan som beslutas av Skolverket. Av kursplanen ska framgå bl a syfte och mål med kursen, samt vilken kunskapsnivå alla elever ska ha uppnått vid kursens slut. Skolverket beslutar också om betygskriterier för Godkänt, Väl godkänt och Mycket väl godkänt.

För lokala kurser beslutar styrelsen för utbildningen om kursplaner och betygskriterier.

Betygsättning

När betyg sätts innan ett ämne eller ett ämnesblock avslutats i grundskolan, bedöms de kunskaper som eleven har fram till och med den aktuella terminen. Denna bedömning sker utifrån mål som bestäms lokalt på skolan med hänsyn tagen till de mål eleven skall ha nått då ämnet avslutas. Även för VG och MVG görs bedömningen utifrån kriterier som bestäms lokalt på skolan, när den görs vid tidpunkter då ämnet eller ämnesblocket inte avslutats.

Både för grund- och gymnasieskolan gäller att ett högre betygssteg innefattar ett lägre. Det betyder att för att nå MVG så måste eleven ha kunskaper som motsvaras av kriterierna för både VG och MVG. Kriterier för alla betygssteg är dock relaterade till ämnets kärna och ett MVG innehåller inte något slags "överkurs". Huvudregeln är att eleven skall nå samtliga kriterier för VG respektive MVG för att få betyget, men särskilt väl utvecklade kunskaper inom något eller några områden kan kompensera att eleven inte uppfyller kraven fullt ut inom ett eller ett par andra områden när det gäller dessa båda betygssteg.

Användning av kursplaner

Skolverket har genom en enkät undersökt kommunernas användning av kursplanerna.⁵ I undersökningen framkommer att en majoritet av lärarna har tillgång till kursplanerna, särskilt lärarna på grundskolenivån där två tredjedelar har tillgång till hela kursplanhäftet. Lärarna svarar att de också i mycket hög utsträckning använder kursplan, program mål och läroplan vid den egna undervisningsplaneringen. Strävansmålen sägs vara lite viktigare eller lika viktigt jämfört med uppnåendemålen.

Generellt sett är det styrdokumentet som spelar roll för hur svenska lärare planerar sin undervisning. Även läroplanens mål anges som en viktig utgångspunkt för planeringen. Det gäller både läroplanens mål att sträva mot och mål att uppnå. Läromedel och nationella prov däremot har mindre vikt vid planeringen än styrdokumentet. De lokala bearbetningarna av mål och kriterier, i den mån sådana finns, är också klart mindre viktiga än de nationella styrdokumentet. Skolverket frågade också om andra faktorer som kunde vara viktiga för planeringen av undervisningen: "planeringen från förra kursen/terminen",

⁵ Skolverket, "Hur används kursplanerna i skolan? – några resultat från en enkätundersökning 2004", Dnr2003:2800, April 2005

"överenskommelser med ämneskollegor", "överenskommelser med arbetslaget", "samarbete med andra ämnen", "elevsynpunkter på arbetsformer och redovisningsformer" och "rektors syn på hur lärarna bör arbeta". Generellt sett ansåg lärarna att dessa faktorer var mycket eller ganska viktiga, men skillnader finns mellan olika typer av lärare och mellan grund- och gymnasieskola. Styrdokumentet anses dock genomgående vara viktigare.

En klar majoritet svarar, oavsett ämne, anger att de har läst de inledande texterna i kurs- och programhäftena som beskriver hur de nationella styrdokumentet är tänkta att fungera. Rektorerna menar att de i mycket hög utsträckning läst dessa texter – ännu mer än lärarna. I grundskolan är det dock cirka var femte rektor som inte säger sig ha läst dessa texter.

Av grundskolelärarna säger sig en majoritet, oavsett ämne, ha läst det speciella kommentarhäfte som finns om grundskolans kursplaner. Här är det fler av lärarna i högre årskurser som läst kommentarhäftet. En stor majoritet av rektorerna har läst kommentarhäftet, dock något färre för lägre årskurser.

Kommentarhäftet "Bedömning och betygsättning" har lästs i varierande utsträckning. På gymnasiet är det en klar majoritet av omvårdnadslärarna som läst häftet, av svensklärarna är det ungefär hälften medan det i andra gymnasieämnen är en klar minoritet. På grundskolan är bilden lika splittrad.

Lärarna är tveksamma om kommentartexter ger vägledning i hur de ska hantera de nationella kursplanerna på den lokala nivån. Det är mycket få som tycker det är "mycket klart" och inte heller så många som anser att det är "mycket oklart". De flesta tycker, oavsett ämne, att det är antingen "ganska oklart" eller "ganska klart".

Ungefär en tredjedel av ämneslärarna har gjort egna bearbetningar av målen. En klar majoritet av idrottslärarna på både gymnasie- och grundskolans senare år har dock gjort egna bearbetningar av kriterierna, och ungefär hälften har bearbetat målen. Ett delvis annorlunda mönster träder fram när det gäller frågan om det finns gemensamma kriterier som gäller alla ämneslärare på skolan. Här svarar betydligt fler att sådana lokala bearbetningar finns, jämfört med "egna" bearbetningar. Ungefär en tredjedel av alla lärare, oavsett ämne och stadium, säger dock att de instämmer i påståendet att de inte känner sig bundna av de lokala bearbetningarna. Gemensamma bearbetningar för hela kommunen är betydligt mindre vanliga, men ungefär var fjärde svensklärare för lägre årskurser menar att man har kommungemensamma lokala mål.

De äldre eleverna delges kursplaner och mål. I gymnasiet säger sig de allra flesta lärarkategorier dela ut mål och kriterier till eleverna vid kursstarten. Det gäller även lokala mål och kriterier i den mån det finns. För grundskolan är bilden helt annorlunda. Ungefär en tredjedel av svensklärarna delar ut nationella mål och kriterier. I de övriga grundskoleämnena är det en betydligt lägre andel som delar ut nationella måldokument.

En stor andel lärare på gymnasiet menar att de återkommer till att diskutera mål och kriterier vid slutet av kursen. För grundskolan är mönstret att man i lägre utsträckning återkommer till de nationella målen och kriterierna vid terminsslut.

I ämnet fysik har de nationella målen och kursplanen inte samma genomslag som i andra ämnen. Störst genomslag har de i svenska.

En relativt stor andel av lärarna tycker att målen är otydliga, särskilt i de högre årskurserna. I lägre årskurser tycker en tredjedel att målen är otydliga. I högre årskurser närmar det sig hälften och på gymnasiet lite mer än hälften. Lärarna tycker att kursplanen bör ange ett mer preciserat innehåll och att Skolverket bör ta fram mer referensmaterial. Ungefär en tredjedel tycker inte att ämnets syfte, roll, karaktär och uppbyggnad i utbildningen framgår av kursplanen. Lika många tycker att viktiga kunskapsområden inom ämnet saknas i kursplanen.

De flesta ämneslärare anser att mer preciserade nationella betygskriterier är värt att övervägas. En majoritet av lärarna önskar, oavsett ämne, att man åtminstone bör överväga att införa fler betygssteg (undantaget lärare i lägre årskurser där många inte vet). Majoriteten av lärarna vill även ha tydligare riktlinjer för betygsättning och nationella exempel på betyg av elever.

Exempel på kursplan: Svenska

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Utbildningen i ämnet svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva samt att uppleva och lära av skönlitteratur, film och teater. Språkförmågan har stor betydelse för allt arbete i skolan och för elevernas fortsatta liv och verksamhet. Det är därför ett av skolans viktigaste uppdrag att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Ämnet skall ge läs-, film- och teaterupplevelser och tillfällen att utbyta erfarenheter kring dessa.

Språket och litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten. Svenskämnet har som syfte att främja elevernas förmåga att tala och skriva väl samt att med förståelse respektera andras sätt att uttrycka sig i tal och skrift.

Språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Kunskap bildas genom språket och genom språket görs den synlig och hanterbar. Svenskämnet syftar till att tillsammans med andra ämnen i skolan utveckla elevernas kommunikationsförmåga, tänkande och kreativitet.

Det skrivna ordets betydelse är stor och samhället ställer krav på förmåga att kunna hantera, tillgodogöra sig och värdera texter. Utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken skapar möjligheter för utveckling av och samtidigt förväntningar på språkförmåga hos alla.

Kultur och språk är ouplösligt förenade med varandra. I språket finns ett lands historia och kulturella identitet. Språket speglar också den mångfald av kulturer som berikar och formar samhället. Skönlitteratur, film och teater bär en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Skolans uppgift är att med utgångspunkt i elevernas egna kulturella skapande och med anknytning till deras läs-, film- och teatererfarenheter låta olika upplevelser, åsikter och värderingar mötas. Svenskämnet syftar till att stärka elevernas identitet och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven

- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse,
- utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra,

- utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,
- utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd,
- utvecklar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor som texter med olika syften väcker samt stimuleras till att reflektera och värdera,
- utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess syfte och karaktär,
- får möjlighet att förstå kulturell mångfald genom att möta skönlitteratur och författarskap från olika tider och i skilda former från Sverige, Norden och andra delar av världen,
- tillägnar sig kunskaper om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,
- genom eget skrivande fördjupar sin insikt i grundläggande mönster och grammatiska strukturer i språket samt utvecklar sin förmåga att tillämpa skriftspråkets normer i olika sammanhang,
- får erfarenheter av språken i de nordiska grannländerna samt en orientering om det samiska språket och övriga minoritetsspråk i Sverige,
- utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda datorn som hjälpmedel,
- utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information, tillägnar sig kunskap om mediernas språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap,
- stimuleras till eget skapande och till eget sökande efter meningsfull läsning samt till att ta aktiv del i kulturutbudet,
- förvärvar insikt i hur lärande går till och reflekterar över sin egen utveckling och lär sig att både på egen hand och tillsammans med andra använda erfarenheter, tänkande och språkliga färdigheter för att bilda och befästa kunskaper.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I ämnet svenska behandlas språk och litteratur som en helhet. Därför kan inte ämnet svenska delas upp i moment som bygger på varandra i en given turordning. Det går inte att hitta en jämnt växande utveckling genom skolåren som innebär att små barn berättar och beskriver, medan äldre elever kan se sammanhang, utreda och argumentera. Redan det lilla barnet argumenterar och diskuterar, och tonåringen har inte upphört att berätta och fantisera, men de gör det på olika sätt. Redan det lilla barnet kan delta i samtal om litterära erfarenheter och om litteraturens specifika drag.

Språkutveckling innebär att elevernas begreppsvärld vidgas. Alla lärare har ett gemensamt ansvar och måste vara medvetna om språkets betydelse för lärande. Men inom svenskämnet ryms huvudansvaret för elevernas språkliga utveckling, vilket innebär ökad säkerhet att använda språket uttrycksfullt och tydligt i både tal och skrift och ökad förmåga att förstå, uppleva och tillgodogöra sig litteratur. Det ingår i ämnet att beakta genusperspektivet, så att förutsättningarna för utvecklingen av språket i såväl tal som skrift blir gynnsamma för båda könen. Arbetet med språket och litteraturen skapar möjligheter att tillgodose elevernas behov att uttrycka vad de känner och tänker. Det ger gemensamma upplevelser att reflektera över och tala om. Det ger kunskaper om det svenska språket, om olika kulturarv och om vår omvärld. Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske

även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium. Ämnet utvecklar elevens förmåga att förstå, uppleva och tolka texter. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

Språket och litteraturen är således ämnets centrala innehåll och en källa till kunskap om världen runt omkring oss.

Språket

Språket, i såväl tal som skrift, är av grundläggande betydelse för lärandet. Med hjälp av språket är det möjligt att erövra nya begrepp och lära sig se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Elevernas förmåga att reflektera och att förstå omvärlden växer.

Språket utvecklas i ett socialt samspel med andra. Redan som fyraåring har barnet stor praktisk erfarenhet av hela det komplicerade system som språk utgör. Barn kan exempelvis tidigt förstå att orden har olika stilvalör och passar olika bra i olika sammanhang. De förstår så komplicerade sammanhang som hur nutid, förfluten tid och framtid uttrycks i språket. För att gå vidare i sin språkutveckling måste eleverna utifrån sina erfarenheter få möjligheter att upptäcka de kunskaper de själva har om språket och med lärarens hjälp och i samarbete med varandra lära sig om språkets uppbyggnad och system. Utifrån sina olika erfarenheter kan de också gemensamt bygga upp kunskap om hur språket fungerar i samspel mellan människor och därigenom få perspektiv på sin egen språkförmåga.

När eleverna använder sitt språk – talar, lyssnar, läser, skriver och tänker – i meningsfulla sammanhang, kan de utveckla goda språkfärdigheter. Genom att använda språket lär sig eleverna att behärska situationer som ställer olika språkliga krav på inlevelse, utförlighet eller formell korrekthet.

Kunskaper om språkets struktur och uppbyggnad och om hur det historiskt har utvecklats fördjupar förståelsen. Språkkunskaper byggs upp genom att man använder språket, förstår hur man använder det och tillägnar sig nya kunskaper om språket.

Skönlitteratur, film och teater

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteratur, film och teater hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder. Därigenom kan motbilder formas till exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden. När ungdomar möter skönlitteratur, film och teater innebär det också möjligheter för dem att tillägna sig litterära mönster och förebilder.

Skönlitteratur ger kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika länder. Litteraturen ger också perspektiv på det nära och vardagliga. Såväl det gemensamma utbytet som den individuella erfarenheten i arbetet kring litteraturen bidrar till att ge svar på de stora livsfrågorna.

I arbetet med skönlitteratur, film och teater i ämnet svenska kan skilda kulturella erfarenheter mötas och eleverna ges möjlighet att utveckla ett eget förhållningssätt till kultur och kulturella värderingar.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- kunna läsa med flyt både högt och tyst och uppfatta skeenden och budskap i böcker och saklitteratur skrivna för barn och ungdom, kunna samtala om läsningens upplevelser samt reflektera över texter,
- kunna producera texter med olika syften som redskap för lärande och kommunikation,
- kunna muntligt berätta och redogöra för något så att innehållet blir begripligt och levande,
- kunna tillämpa de vanligaste reglerna för skriftspråket och de vanligaste reglerna för stavning samt kunna använda ordlista.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- aktivt kunna delta i samtal och diskussioner och sätta sig in i andras tankar samt kunna redovisa ett arbete muntligt så att innehållet framgår och är begripligt,
- kunna läsa till åldern avpassad skönlitteratur från Sverige, Norden och från andra länder samt saklitteratur och tidningstext om allmänna ämnen, kunna återge innehållet sammanhängande samt kunna reflektera över det,
- kunna läsa, reflektera över och sätta in i ett sammanhang några skönlitterära verk och författarskap med betydelse för människors sätt att leva och tänka,
- kunna ta del av, reflektera över och värdera innehåll och uttrycksmedel i bild, film och teater,
- kunna skriva olika sorters texter så att innehållet framgår tydligt samt tillämpa skriftspråkets normer, både vid skrivande för hand och med dator,
- ha kunskaper om språket som gör det möjligt att göra iakttagelser av eget och andras språkbruk.

Bedömning i ämnet Svenska**Bedömningens inriktning**

Bedömningen i ämnet svenska gäller hur långt eleven har kommit i sin språkliga utveckling och sin litterära medvetenhet och i sin medvetenhet om olika mediers former och syften. Bedömningen gäller således elevens förmåga att nyanserat och preciserat uttrycka egna åsikter, känslor, kunskaper och idéer med olika språkliga medel och med den variation som varje situation kräver, på egen hand och i samspel med andra människor vidga sin erfarenhet genom läsning både av skönlitteratur och andra texter samt upplevelser via andra medier samt medvetet reflektera över erfarenheter och uttrycksmedel. Elevens skicklighet i att hantera språket och själv uttrycka sig, i att förhålla sig till vad andra uttryckt i tal, skrift och via andra medier samt att reflektera över sammanhang och förstå världen omkring sig är således en grund för bedömningen.'

Den språkliga och litterära kompetensen, graden av självständighet i att pröva och använda en vid repertoar av redskap liksom förmågan att språkligt behärska olika situationer är också utgångspunkter för bedömningen.

Kriterier för betyget Väl godkänt

Eleven arbetar medvetet med sitt språk för att göra det mer uttrycksfullt, korrekt och tydligt både i tal och skrift.

Eleven argumenterar i diskussioner och grupparbeten för den egna åsikten, ställer frågor som hör till ämnet, lyssnar på andra och granskar sina egna och andras argument.

Eleven anpassar sitt sätt att läsa efter syftet med läsningen och efter textens art samt anpassar i både tal och skrift sin text till mottagare och syfte.

Eleven gör enkla analyser av innehåll och form hos olika slags texter och använder och behärskar bland annat ord för olika genrer och berättartekniker samt vanliga grammatiska termer.

Eleven använder skrivandet för att ge uttryck för tankar, åsikter och känslor och som ett redskap för kommunikation.

Eleven använder sig av olika källor för att bilda kunskap, granskar och värderar dem samt sammanställer sina resultat så att de blir tillgängliga för andra.

Eleven gör jämförelser och finner beröringspunkter mellan olika texter och tolkar och granskar budskap i olika medier.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänt

Eleven uttrycker sig säkert, välformulerat och med tydligt sammanhang i tal och skrift.

Eleven har bredd i sin läsning, gör jämförelser och relaterar det lästa till egna tankar och erfarenheter av olika slag samt visar ett personligt förhållningssätt till texterna.

Eleven tolkar och värderar med originalitet och precision texter av olika slag.

Eleven är lyhörd för och reflekterar över stilistiska variationer och olika sätt att uttrycka sig i tal och skrift.

Inspektionen av skolan

Syftet med utbildningsinspektionen är att förbättra verksamheten i kommuner och skolor. Inspektionen omfattar både tillsyn och kvalitetsgranskning. Det innebär att både elevernas rättssäkerhet och verksamhetens kvalitet står i fokus, och att Skolverket redovisar både vad som måste åtgärdas därför att det står i strid mot författningarna och vad som är i behov av förbättring.

I rapporten "Skolverkets utbildningsinspektion – en sammanfattning av resultat och erfarenheter under tre år" som gavs ut år 2007 av Skolverket analyseras skolornas resultat och prestationer. Skolverket påpekar i studien att variationen i betygsresultat mellan besökta skolor är alltför stor ur ett likvärdighetsperspektiv. Även andra studier som Skolverket har givit ut påpekar att likvärdigheten har minskat d vs att skillnaden mellan olika skolor har ökat.⁶ Skolverket har i sina inspektionsbeslut under hela treårsperioden framfört omfattande krav på förbättringar i kunskapsresultaten på ett stort antal skolor.

I rapporten framförs att en viktig orsak till att kunskapsresultaten inte är tillfredsställande är att elever i behov av särskilt stöd inte får den hjälp de är berättigade till. Lämpliga stödinsatser verkar vara ett problem. Elever i *behov av särskilt stöd* organiseras i särskilda grupper eller t.o.m. i särskilda skolor i kommunerna, ofta för att den ordinarie klassen eller hemskolan inte förmått ge eleven den undervisning och de stödåtgärder som behövs. Enligt Skolverkets utbildningsinspektion finns det situationer då särskild undervisningsgrupp är den enda fungerande lösningen för både eleven och den ordinarie gruppen, och dess lösningar kan fungera bra i enlighet med bestämmelserna om särskilt stöd i skolförfattningarna, men att detta långt ifrån alltid är fallet. Utbildningsinspektionen har dock uppmärksammat en rad problem i dessa olika typer av verksamheter och det sätt på vilket alltfler kommuner hanterar särskilda undervisningsgrupper strider mot principen om inkluderande undervisning.

Ofta har skolorna inte heller klart för sig vilka elever som är i behov av *studiehandledning på sitt modersmål* och erbjuder inte heller sådant stöd. I rapporten betonas att det är anmärkningsvärt att sådant stöd inte ges i skolor där hög andel elever med utländsk bakgrund anges vara orsak till varför kunskapsresultaten är låga.

Ett annat område som får kritik är det *psyko-sociala klimatet* i skolorna. I de första inspektionsomgångarna under 2003 och 2004 visade inspektionen på en i huvudsak ljus bild av det psyko-sociala klimatet, men den bilden har förändrats något under den senare delen av treårsperioden. Utbildningsinspektionen 2005 omfattade ett stort antal skolor i storstäder och här har värdegrundsfrågorna framkommit som ett problem. Det har inträffat att utbildningsinspektionens granskning lett till uppmärksammade och omfattande organisatoriska förändringar för att åstadkomma nödvändiga förbättringar i arbetsmiljön för eleverna.

Elevernas möjligheter till *inflytande* över undervisningssituationen och det egna lärandet i skolan har varit ett av de granskningsområden där behovet av förbättringar bedöms som mycket stora. Här krävs tydligare riktlinjer. Både elever och lärare för fram synpunkter på att det finns en stor osäkerhet om hur elevinflytandet kan och ska utformas i det

⁶ Skolverket (2006) "Vad händer med likvärdigheten i svensk skola?"

dagliga arbetet. Inför beredningen av förslag till ny skollag kommer Skolverket därför att till utbildningsdepartementet peka på behovet av tydligare riktlinjer när det gäller elevernas möjligheter till inflytande.

Kvalitetsarbetet på elev-, skol- och förvaltningsnivå behöver förbättras. Det gäller framförallt kommuners och skolors arbete med att följa upp elevers kunskapsutveckling och vidta åtgärder i syfte att öka elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen. Skolverkets utbildningsinspektion har gjort bedömningen att det systematiska kvalitetsarbetet både på kommun och skolnivå behöver förstärkas. Förvaltningsledningarna och ansvariga politiker har inte tillräcklig kännedom om verksamheternas och skolornas arbete, målpuppfyllelse och resultat. Även om de flesta kommuner har någon form av kvalitetsredovisning, motsvarar den inte de krav som ställts upp i förordningen om kvalitetsredovisning.

Arbetet med *bedömning och betygssättning* kräver också förbättringar men här har en del åtgärder gjorts under de senaste åren, främst har kompetensutveckling genomförts bland lärarna.

Effekter av inspektionerna

Skolverket har låtit utföra en utvärdering om i vilken utsträckning inspektionerna ger några effekter.⁷ Metoden för arbetet var att skicka ut en enkät till de 21 kommuner som inspekterades hösten 2003 och en enkät till de 17 kommuner som inspekterades våren 2004. Enkäten omfattade politiker, tjänstemän, rektorer och lärare vid samtliga kommuner. Alla grund- och gymnasieskolor har fått enkäten; 161 skolor i den första enkätomgången och 146 skolor i den andra. Svarefrekvensen var i den första enkätomgången 68 % och i den andra 73 %. Utöver detta har fallstudier genomförts i fyra kommuner.

I enkätsvaren kan utläsas att:

- 44 % av dem som inspekterades år 2004 (26 % år 2003) har vidtagit åtgärder före inspektionsbesöket, antingen för att informera sig om inspektionens genomförande eller för att uppdatera dokument
- 82 % av dem som inspekterades år 2004 (92 % år 2003) har påbörjat utvecklingsarbetet på samtliga eller de flesta av utvecklingsområdena
- 65 % av dem som inspekterades år 2004 kände till alla eller merparten av de brister som påtalades
- 31 % av dem som inspekterades år 2004 (36 % år 2003) säger att bristerna redan var planerade att åtgärdas och 42 % (38 %) att de skulle åtgärdas vid ett senare tillfälle
- 41 % av dem som inspekterades år 2004 (46 % år 2003) av dem som redan tidigare haft planer uppger att dessa har förstärkts eller tidigare lagts
- 35 % av dem som inspekterades år 2004 (41 % år 2003) har använt inspektionens resultat i andra sammanhang såsom i marknadsföring och i utvecklingssamtal
- 17 % av dem som inspekterades år 2004 (15 % år 2003) har vidtagit ytterligare åtgärder utöver de föreslagna
- 63 % av dem som inspekterades år 2004 (63 % år 2003) tror att inspektionen kommer att ge långsiktiga effekter

⁷ Skolverket (2006) "Skolverkets utbildningsinspektion – ger den några effekter?", januari 2006

Förutsättningar för effektivitet

I syfte att bedöma förutsättningarna för att inspektionen ska nå sitt syfte och vara så effektiv som möjligt har Skolverket bitt respondenterna att ge sin syn på inspektionen. Av svaren 2004 (2003 inom parentes) framgår att:

- 65 % av dem som inspekterades år 2004 (61 % år 2003) anser att inspektionen inriktade sig på rätt områden, medan 29 % (24 %) anser att den delvis inriktade sig på rätt områden
- 66 % av dem som inspekterades år 2004 (71 % år 2003) anser att inspektionen genomfördes på ett bra sätt, medan 28 % (21 %) svarade delvis
- 30 % i respektive enkät uppger att de har stort förtroende för inspektörerna, medan 47 % (44 % år 2003) har ett ganska stort förtroende
- 53 % i respektive enkät anser att rapporten ger en rättvisande bild av verksamheten, medan 42 % (43 % år 2003) anser att rapporten ger en delvis rättvisande bild
- 29 % av dem som inspekterades år 2004 (30 % år 2003) menar att intresset för inspektionsrapporten är mycket stort, medan 48 % av dem som inspekterades år 2004 (47 % år 2003) menar att intresset är ganska stort
- 26 % av dem som inspekterades år 2004 (37 % år 2003) ser alternativa insatser till i inspektionen.

När resultaten jämförs med inspektioner i några andra länder, även om de inte alltid är helt jämförbara, finns flera likheter, vilket även gäller i jämförelse med den kommunala skolinspektionen i Stockholm. Inspektioner får överlag goda omdömen, där lärarna står för de relativt sett minst positiva svaren. Samtidigt säger de flesta respondenter att det som inspektionen påpekade inte var några nyheter men att inspektionerna kan tidigare-lägga åtgärder som redan är kända. En viktig fråga är då varför inte dessa åtgärder prioriterats tidigare.

En annan viktig fråga är vad som kan göras om åtgärderna (som kanske redan var kända men ändå inte gjorts) inte heller med anledning av inspektionen åtgärdas. När Skolverket ställer frågan om det finns några andra statliga insatser som i högre grad kan bidra till en bättre verksamhet framkom behovet av mer resurser och åsikten att staten bör ta över ansvaret igen för skolan. Vidare menade många att behovet av stöd är stort och något som bör ges till skolorna efter inspektionen.

Skolverket skriver att deras intryck av inspektionerna är att respondenterna ser inspektionen som att de får några dagars besök, några synpunkter på sin egen skola, sedan är det över och vardagen fortlöper ungefär som tidigare. Från kommunledningens sida uppfattas besöket i många fall som en "gratis konsultation". Respondenterna ser fördelarna framför nackdelarna. De får diskutera sin verksamhet med någon utifrån som uppfattas som professionell och "förstår" skolan. Politiker, tjänstemän och rektorer är mest positiva till inspektionen medan lärargruppen är relativt sett minst positiv. Det beror på att inspektionen, enligt många, inte "när ner" på golvet utan bara "ser ytan". Skolverket har dock inget svar på hur denna kritik ska lösas och hävdar att detta är avhängigt av inspektionens primära syfte, men anser att det är värt att reflektera över.

Utveckling av inspektionsarbetet

Under 2006 har ett arbete inletts med att utveckla Skolverkets inspektionsmodell. Regeringen har givit signaler om en tätare och förbättrad granskning av skolors kvalitet, med inspektion av varje skola minst vart tredje år. Utbildningsinspektionsutredningen överlämnade den 12 december 2007 sitt betänkande "Tydlig och öppen – förslag till en stärkt skolinspektion" (SOU 2007:101).

Fokus för inspektionerna skall ligga på skolans kunskapsuppdrag. Inspektionen ska tydligare inriktas på det som har betydelse för att varje elev når kunskapskraven i varje ämne.

Huvudsyftet med utvecklingsarbetet är att öka effekten av inspektionen i de inspekterade kommunerna och skolorna, dvs att bidra till likvärdig utbildning, ökad målpuppfyllelse och rättssäkerhet för barn och elever. Den modell som utvecklas ska kunna anpassas till förändringar av inspektionens inriktning liksom i det regelverk som styr de inspekterade verksamheterna.

Liksom idag kommer metoderna inom den vidareutvecklade inspektionsmodellen främst bestå av dokumentstudier, intervjuer, iakttagelser i verksamheter samt eventuellt enkäter. I utvecklingen av dessa olika metoder bör så långt möjligt vetenskaplighet och beprövad erfarenhet tas som utgångspunkt. Inspektionens underlag för dokumentanalys ska utvecklas vidare, liksom analysen i sig. Information skall samlas både internt från Skolverket och från externa källor. Självvärderingar som komplement till olika statistikällor prövas också.

Den inspektionsmodell som är under utveckling består av basinspektion, fördjupad inspektion vid behov och tematisk inspektion inom angelägna områden, den senare i första hand i metodutvecklingssyfte. Inspektionsarbetet indelas i huvudområdena Kunskaper, Normer och värden samt Ledning och kvalitetsarbete, med tyngdpunkt på kunskapsuppdraget. Huvudområdena är indelade i bedömningsområden och, under dessa, bedömningspunkter. Bedömningsområden och bedömningspunkter skall alltid kunna härledas till målen i skollagen, skolformförordningarna, läroplanerna eller övriga författningar som styr verksamheten. Under det fortsatta utvecklingsarbetet skall grunderna för bedömningarna tydliggöras så att inspektionens bedömningar blir skarpare och tydligare än idag. En basinspektion skall resultera i en inspektionsrapport som skall vara kortare samt mer lättillgänglig, likvärdig och jämförbar än idag. Tiden för att skriva en sådan rapport skall begränsas. En fördjupad inspektion skall resultera i en fördjupad inspektionsrapport, anpassad efter aktuell frågeställning.

Föreslagna förändringar för styrningen av skolan

Sedan regeringsskiftet 2006 har nya förslag arbetats fram, ett antal utredningar initierats och pågående utredningar i flera fall fått nya direktiv. Här ges en översikt över de viktigaste förändringarna i dagsläget, utan att göra anspråk på att täcka in hela det arbete som pågår inom Regeringskansliet på detta område.

I maj 2007 överlämnades betänkandet **Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan (SOU 2007:28)** till skolministern.

Utredarens uppdrag var att:

- analysera orsakerna bakom svårigheterna att genomföra läroplanen (Lpo 94),
- lämna förslag till hur målsystemet kan förtydligas och utvecklas,
- föreslå anpassningar av uppföljningssystemet.

Enligt utredningen är dagens system med läroplan och kursplaner svårt att förstå. Den statliga styrningen bedöms som svag. Ett skäl som betonas i utredningen är att kursplanerna ger lärarna liten ledning för att planera och genomföra undervisningen i olika ämnen. Inte heller lärarutbildningarna har förberett blivande lärare för att arbeta efter måldokumentet samtidigt som fortbildningsinsatserna inte kunnat kompensera denna kunskapsbrist. I stället är det ofta erfarenheter från tidigare läroplaner och läromedel som lärare utgår från. Det medför att undervisningen i grundskolan inte är likvärdig i landet.

Kursplanerna har enligt utredningen ett abstrakt språk och är svåra att tolka, något som förstärks av att det i stort sett saknas kommentarer och annat stödmaterial. Den grundläggande tanken med denna typ av kursplaner var att man ville överlämna till professionen att fylla undervisningen med innehåll. Den statliga nivån skulle enbart sätta de övergripande målen och vägen dit ansågs vara professionens ansvar.

Denna otydlighet har dock lett till att skolan brister i likvärdighet och att styrningen är för otydlig. Den särskilde utredaren fokuserar på en ny kursplanestruktur som åtgärd för att nå högre måluppfyllelse och likvärdighet i skolan. Kursplanerna ska innehålla syftet med ämnet, mål för undervisningen, huvudsakligt innehåll samt grund för bedömning. Huvudsakligt innehåll anges för nationella avstämningstillfällen, enligt utredarens förslag till slutet av årskurs 3, 6 respektive 9. Som grund för bedömning ligger de kunskapskrav som fastställs för godtagbara kunskaper vid de nationella avstämningstillfällena, och för betygsssteg för de årskurser när betyg sätts. Begreppet betygskriterier föreslås utgå. Kursplanerna ska enligt utredningen ange ett ämnesinnehåll. Förklaringar och motiveringar till kursplanerna ska ges i särskilda kommentarmaterial. Verksamma lärare måste engageras i större utsträckning i kursplanearbetet och kursplaner bör utprövas innan de fastställs.

Utredaren föreslår även en återgång till tidigare läroplansbegrepp, där kursplanerna utgör en del av läroplanen och inte som idag är åtskilda i olika dokument. I läroplanens övergripande mål och riktlinjer ska mål för normer och värden samt kompetensmål som alla i skolan ska verka för anges. Målen behöver därmed inte återupprepas i kursplaner på det sätt som är fallet idag. Därutöver föreslås att mål att sträva mot och mål att uppnå utgår.

Ett fungerande uppföljningssystem kräver att kursplanerna är uppföljningsbara, att kunskapskraven följs upp och att underlag för bedömning finns tillgängligt. Utredaren menar att nationella prov kräver att nationella kunskapskrav finns fastställda för de årskurser prov ska ges i. I utredningen föreslås obligatoriska nationella prov för de årskurser som enligt förslagen kommer att stämmas av nationellt, dvs årskurserna 3, 6 och 9. Dessa nationella prov ska syfta till att stödja en likvärdig bedömning av elevernas kunskapsutveckling och en likvärdig betygssättning samt ge underlag för uppföljning av grundskolans resultat.

Ett förslag om ny betygssättning "**En ny betygsskala**" (Ds 2008:13) har tagits fram av en arbetsgrupp, Betygsberedningen. Arbetsgruppens uppdrag, enligt direktiven var att utreda och föreslå en ny betygsskala med fler steg än i dag för samtliga skolformer och utarbeta förslag till hur den nya betygsskalan närmare ska utformas. Betygsberedningen föreslår ett betygssystem med sex betygssteg. Fem betygssteg för godkända resultat och ett betygssteg för icke godkänt resultat. Beteckningarna föreslås utgöra en bokstavsskala, där A-E betecknar godkända resultat och F icke godkänt resultat. Nationella betygskriterier ska enligt förslaget finnas för det lägsta, högsta och mellersta betygssteget för godkända resultat. Om underlag för bedömning helt saknas till följd av omfattande frånvaro ska betyg inte sättas, vilket ska markeras med ett horisontellt streck. När det gäller betygsvärdet bör det fastställas enligt en skala, där betyget E ges värdet 10. Därefter ökar värdet för varje högre betygssteg med 2,5. Därmed blir det högsta betygsvärdet 20. Arbetsgruppen bedömer också att nuvarande kursplaner behöver ses över och att ett fortsatt arbete med betygskriterier bör ingå i detta arbete. Något förslag om tidpunkt för när den nya skalan ska träda ikraft lämnas inte. Detta förslag är under våren 2008 på remiss.

I departementspromemorian "**En individuell utvecklingsplan med skriftliga omdömen**" föreslås att bestämmelserna om den individuella utvecklingsplanen ändras så att denna inte enbart ska vara framåtsyftande, utan också ska innehålla omdömen om elevens kunskapsutveckling i varje ämne. Dessa omdömen får enligt promemorians förslag vara betygsliknande och dagens förbud mot att skriftlig information om elevens skolgång ges karaktären av betyg utgår. Enligt förslaget beslutar rektor om den närmare utformningen av utvecklingsplanen och vilken annan information om elevens skolgång som man anser ska ingå.

En utredning har också presenterats som föreslår en ny gymnasieskola "**Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola**" (SOU2008:27). Gymnasieutredningens uppdrag (dir. 2007:8) med tilläggsdirektiv (dir. 2007:143) har omfattat i stort sett alla frågor i gymnasieskolan, från behörighetsregler till hur examen och utgången från gymnasieskolan ska utformas, liksom även frågor som rör gymnasial vuxenutbildning. Huvuduppgiften i uppdraget har varit att föreslå en ny struktur för gymnasieskolan. Yrkesutbildningen har haft en särskild tyngd i utredningen. I direktiven till utredningen står att den nuvarande gymnasieskolan ska förändras till tre olika huvudinriktningar som var och en ska leda till gymnasieexamen; en studieförberedande, en yrkesförberedande och en lärlingsutbildning.

Gymnasieutredningen presenterade sina förslag i slutet på mars 2008 och föreslår 19 nationella program som ska leda fram till en yrkesexamen eller högskoleförberedande examen. En lärlingsutbildning föreslås som en alternativ väg till yrkesexamen.

Av de 19 nationella program som utredningen föreslår är 14 yrkesförberedande program. Dessa ska enligt förslagen kunna leda till anställningsbarhet direkt efter gymnasiet, men

det ska finnas möjlighet för eleven att även kunna göra val av kurser som ger grundläggande högskolebehörighet. Yrkesutbildningen kan antingen vara förlagd till skolan eller ges som lärlingsutbildning.

De 14 yrkesprogrammen är:

1. Bygg- och Anläggningsteknik
2. Djurhållning och Naturbruk
3. El- och Energiteknik
4. Flygteknik
5. Fordon och Transporter
6. Handel och Administrativ service
7. Hantverk
8. Hotell och Turism
9. Industriell teknik
10. Ledarskap och Friskvård
11. Restaurang och Livsmedel
12. Sjöfartsteknik
13. VVS-, Klimat- och Fastighetsteknik
14. Vård och Omsorg

De fem högskoleförberedande programmen är:

- Ekonomi
- Estetik och Humaniora
- Samhällsvetenskap och Media
- Naturvetenskap
- Teknik

En ny funktion föreslås på skolorna. Denna funktion består av en examensansvarig lärare med hög kompetens för varje program på varje skola. På de högskoleförberedande programmen föreslås en lektor eller annan väl meriterad lärare och på yrkesprogrammen en kvalificerad lärare.

Det som idag kallas kärnämne föreslås ersättas med begreppet gymnasiegemensamma ämnen. Utredningen föreslår att det ska finnas åtta gymnasiegemensamma ämnen i alla program: svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik, historia, religionskunskap, samhällskunskap, naturkunskap samt idrott och hälsa.

Utredningen föreslår också att nuvarande individuella program ersätts av ett preparandår, ett individuellt alternativ och en programintroduktion. Dessa olika alternativen anses uppfylla de behov som finns idag för individuella lösningar för eleverna. Utredningen föreslår att nuvarande kursutformade betyg behålls.

Utredningens betänkande kommer att skickas ut på remiss för att berörda ska kunna lämna synpunkter på förslagen. Därefter kommer en proposition att tas fram och Riksdagen väntas fatta beslut våren 2009.

Även när det gäller myndighetsstrukturen på utbildningsområdet är förändringar på gång. Den 31 oktober 2007 överlämnade Skolmyndighetsutredningen sitt betänkande **Tre nya skolmyndigheter (SOU 2007:79)** till utbildningsministern.

Centrala förslag i utredningen är:

- En ny myndighetsstruktur införs från den 1 juli 2008. Organisationen innebär att statens ansvar för skolfrågorna samlas i tre nya skolmyndigheter med tydliga och avgränsade uppgifter: Skolinspektionen, Skolverket och Myndigheten för specialpedagogik.
- En ny självständig myndighet för nationell inspektion, Skolinspektionen, inrättas. Denna tar bla över utbildningsinspektionen som Skolverket idag ansvarar för.
- Ett nytt Skolverk bildas vars uppgifter renodlas till att avse uppföljning och utvärdering av det offentliga skolväsendet m.m. samt ansvar för styrdokument, nationella prov, tillstånd för fristående skolor och statsbidragsadministration. Vissa stödjande uppgifter, tex generell skolutveckling inom nationellt prioriterade områden, förs till myndigheten.
- Myndigheten för skolutveckling (MSU) och Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL) läggs ner.
- Barn- och elevombudet för likabehandling inordnas hos Skolinspektionen.
- En ny myndighet, Myndigheten för specialpedagogik, bildas för frågor som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder i skolan

Ett syfte med utredningen som framhålls av utredaren är att fortsätta utveckla skolinspektionen så att den blir mer kraftfull.

Det har även initierats en utredning för att analysera förslag om **Ny lärarutbildning (Dir 2007:103)**. Utredningens förslag ska innefatta lärarutbildningens mål, innehåll, struktur, omfattning, dimensionering och styrning. Några frågeställningar i utredningen är om det inom ramen för lärarutbildningen bör införas egna examina för olika inriktningar och vilka kunskapsområden inom lärarutbildningen som bör vara gemensamma för studenter med inriktning mot undervisning i olika verksamheter. Utredaren ska även föreslå hur forskningsanknytningen av lärarutbildningen kan förbättras, hur antalet forskarutbildade lärare kan öka samt hur resultat av den praxisnära forskningen ska komma skolan till del.

Utgångspunkten för utredaren är att ämnesdjupet ska ha en större tyngd än idag och lärare i årskurs 1-3 i grundskolan ska ha en betydligt bredare ämnesmässig kompetens. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag den 15 september 2008.

Utöver dessa utredningar har även presenterats förslag om konfessionella skolor, regelverk för avknoppning inom skola och vård, satsningar på att räkna, läsa och skriva med fokus på årskurserna 1-3 samt rätten till domstolsprövning av kommunernas beslut om bidrag till friskolor.

Avslutande kommentarer

Skolpolitiken präglas av många ambitiösa och vackra tankar om övergripande mål, decentralisering, lokalt frirum, anpassning till lokala förutsättningar, deltagande målstyrning, elevinflytande mm. Läser man skollagen så är den också väldigt tydlig på att de angivna målen ska uppnås och även tämligen specificerad i förutsättningar och krav.

Så hur kommer det då sig att det som skollagen föreskriver inte uppnås? Varför ges inte stöd till dem som riskerar att inte uppnå målen och varför har vi år efter år tusentals ungdomar som går ut grundskolan utan att ha uppnått målen ens i kärnämnen?

Någonstans mellan de skrivna kraven och de vackra tankarna ner till skolans verklighet i klassrummen går det fel. Genomgången i denna rapport visar att ambitionerna att nå målen är relativt tydligt uttryckta, men när det gäller styrning, organisation och metoder för att nå målen lämnas ett stort utrymme till kommuner och skolor. Detta var en avsiktlig tanke när dagens skolsystem skapades i början på 1990-talet. Professionen, lärare och skolledning, skulle få stort utrymme att bestämma hur de övergripande målen skulle uppnås.

Det är bara att konstatera att kommunernas och skolornas genomförande inte når upp till det som lagtexten föreskriver. All tillgänglig statistik visar att bristande måluppfyllelse är regel snarare än undantag i dagens skolväsende och inspektionerna bekräftar och ger även mer information om det faktum att det gått snett.

I dagens skolpolitik betonas bl.a. att styrningen varit för svag i bemärkelsen att kursplanerna varit för otydliga. Den nationella nivån har lämnat för stort utrymme för fri tolkning av vad ämnet ska innehålla och det ges för liten vägledning för innehåll och bedömning. Hållningen att akta sig för att styra över hur undervisningen bedrivs har alltmer ifrågasatts.

Styrdokumentet ska förtydligas, skolinspektionen förstärkas och lärarutbildningen förbättras. Planering av undervisningen, såsom arbetsmetoder och läromedel är dock fortfarande lärarnas ansvar tillsammans med eleverna, med rektorn som pedagogiskt ansvarig. Organisationen av utbildningen är fortfarande kommunens ansvar.

Det är en viktig fråga varför det tog så många år att komma på att kursplanerna är otydliga, om det nu är en avgörande faktor för bristande måluppfyllelse. Vad var professionens kommentarer när styrdokumentet togs fram och varför har denna insikt, som idag framhålls som viktig, dröjt så länge?

Från nationellt håll framhålls att skolan är kommunernas ansvar, med ett stort professionellt utrymme åt lärare och skolledning. Den bristande måluppfyllelsen har dock i praktiken lett till att den nationella nivån successivt har ökat sitt inflytande, med exempelvis öronmärkta bidrag. Idag ser vi att denna trend förstärkts kraftigt med hårdare krav på måluppfyllelse och kraftfullare inspektioner. Därtill diskuteras eventuellt någon form av sanktioner relativt ogenerat.

Dessa förändringar kan förhoppningsvis förbättra resultaten, men frågan är om det räcker, för att uppnå måluppfyllelse, kvalitet och likvärdighet. Några mer genomgripande förändringar i ansvarsförhållandena inom utbildningssystemet föreslås inte. Kommuner,

lärare och skolläring får även fortsättningsvis stor integritet i utformning, organisation och genomförande av den svenska skolan, och det är en förhoppning att de modifierade styrdokumenterna ska ge tillräckligt bra förutsättningar för genomförandet. Det är en viktig fråga om förutsättningarna förbättrats tillräckligt för att möjliggöra ett genomförande med goda resultat.

Utifrån sett tränger sig den mycket berättigade frågan fram om varför lagens krav på måluppfyllelse inte uppnås årskull efter årskull, och om ansvarsförhållandena inom systemet bäddar för att de ingående aktörerna ges förutsättningar som bidrar till att säkra måluppfyllelse, likvärdighet och goda prestationer. Är exempelvis systemet för finansiering av skolan den bästa möjliga? Är ansvarsförhållandena tillräckligt tydliga, eller är ansvaret så uppsplittrat på olika parter att det i realiteten faller mellan stolarna? Är den praktiska innebörden av det omfattande kommunala ansvaret tydligt och förankrat, och varför uppnås i så fall inte lagens intentioner? Är kompetensen inom alla kommuner tillräcklig för att fullt ut kunna ta detta ansvar för skolan?

Det återstår att se om dagens skolpolitiska förslag över tiden kan förbättra situationen. Den kommunala rollen och kompetensen som ansvarig huvudman för skolan och de system som används för att organisera och fördela resurserna till skolan har inte haft en lika framträdande plats i den skolpolitiska diskussionen som de nationellt bestämda förutsättningarna. Den kommunala integriteten tillsammans med att frågan i ett historiskt perspektiv ibland anses som känslig kan vara förklaringar till detta, men utifrån ett mänskligt perspektiv och de ungdomsgenerationer som berörs är den ändå viktig.

Referenser

"Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever", (2006:67)

Dir 2007:103, "Ny lärarutbildning"

Dir. 2007:8, "En reformerad gymnasieskola"

Förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet (1997:702)

Grundskoleförordningen (1994:1194)

Gymnasieförordningen (1992:394)

Läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94)

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, (Lpo94)

Skollagen 1985:1100

Skolverket (2006) "Skolverkets utbildningsinspektion – ger den några effekter?", januari 2006

Skolverket (2006) "Vad händer med likvärdigheten i svensk skola?"

Skolverket (2007) "Skolverkets utbildningsinspektion – en sammanfattning av resultat och erfarenheter under tre år"

Skolverket, "Hur används kursplanerna i skolan? – några resultat från en enkätundersökning 2004", Dnr2003:2800, April 2005

Skolverket, "Skolpersonalens befogenheter för att skapa trygghet och säkerhet i skolan", PM 2006-04-11

SOU 2007:101, "Tydlig och öppen – förslag till en stärkt skolinspektion"

SOU 2007:28, "Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan"

SOU 2007:79, "Tre nya skolmyndigheter"

SOU 2008:27, "Framtidsvägen – En reformerad gymnasieskola"

Sydsvenska Industri- och Handelskammarens rapportserie

Rapporterna finns att hämta i PDF-format på www.handelskammaren.com under Press/Publikationer – Att ladda ned. De kan också beställas på tel 040-690 24 00.

Nr 1	2007	Historien om Lisa
Nr 2	2007	Näringslivets Öresundsfakta 2007
Nr 3	2007	Den nya regionalekonomiska teorin och K-samhällets framväxt
Nr 4	2007	Kronoberg – världen tur och retur
Nr 5	2007	Högskolerankingen 2007
Nr 6	2007	Företag som heter Öresund
Nr 1	2006	Plats för produktion
Nr 2	2006	Emmaboda flygplats – realism eller luftslott? En översiktlig studie
Nr 3	2006	Effektiva svenska regioner
Nr 4	2006	Att vilja men hindras – invånarnas inställning till Öresundsregionen
Nr 5	2006	European Spallation Source (ESS) – En möjlighet för Sverige!
Nr 6	2006	Den svenska skolan enligt internationella studier
Nr 1	2005	Företagens förtroende för politiken kring E22
Nr 2	2005	Diversity Management – Affärsnytta med mångfald
Nr 3	2005	Prisvärt konkurrensmedel eller byråkratiskt pappersarbete? Företagens erfarenheter av miljöledningssystem och miljöcertifiering
Nr 4	2005	Folkets röst om E22. Allmänhetens svar på frågor om E22 i Skåne, Blekinge och Kalmar län
Nr 5	2005	Låg, lägre, lägst – om nivån på väginvesteringar i Sverige och Sydsverige sedan 1990
Nr 6	2005	Börsbolag i Sydsverige 1985–2005
Nr 1	2004	Här har du ditt Sydsverige – så utvecklas södra Sverige
Nr 2	2004	Vad innebär EU:s utvidgning för Sydsvenska företag?
Nr 3	2004	Börsbolag i Sydsverige 1985–2003
Nr 4	2004	Nyförstagandet i Sydsverige – trender 1998–2002
Nr 5	2004	Kvinnor i karriären
Nr 6	2004	Kvinnors företagande och entreprenörskap

Vem bestämmer över skolan? En studie om roller, ansvar och makt.

Kvaliteten i grund- och gymnasieskolan är avgörande för att utveckla det svenska välförhållandet. Det handlar om att ge eleverna goda förutsättningar för att klara sig bra i yrkeslivet och för att företagen skall kunna utveckla konkurrenskraften med kompetent personal.

Ansvar för skolan vilar på många aktörer. En vanlig risk med en sådan situation är att varje aktörs ansvar blir för begränsat och att ingen tar ansvar för slutmålet. Det är viktigt att diskutera och debattera hur skolan styrs och hur målsättning, genomförande och uppföljning kan utvecklas.

Sydsvenska Industri- och Handelskammaren företräder som enda regionala näringslivsorganisationen företagen i södra Sverige. Uppgiften är att göra Sydsverige till en bättre plats för företagen. Detta sker genom långsiktigt arbete för bättre affärsklimat samt genom affärsstöd och nätverksbyggande för fler och bättre affärer.

Handelskammaren är en medlemsorganisation som är öppen för alla företag med verksamhet i Sydsverige. Det är medlemsföretagen som är Handelskammarens uppdragsgivare och som sätter agendan för verksamheten. De många medlemsföretagen, små som stora och från alla branscher, sysselsätter fler än 150.000 medarbetare i regionen. Detta gör Sydsvenska Industri- och Handelskammaren till landets största Handelskammare och en stark röst för södra Sverige.

Handelskammarens avdelning Information och Analys arbetar uteslutande med frågor som rör Sydsveriges affärsklimat och långsiktiga utveckling. En del av det material som produceras på avdelningen publiceras i Handelskammarens rapportserie. Syftet är att göra analyser och fakta tillgängliga för en bredare publik.

Fler rapporter finns på www.handelskammaren.com under Press/Publikationer – Att ladda ned.

Sydsvenska Industri- och
Handelskammaren